

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANNE-KIZ ÇATIŞMALARININ ÇÖZÜMÜNDE
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİĞİN İMKÂNLARI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan

Leyla ONAT

DENİZLİ, 2024

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANNE-KIZ ÇATIŞMALARININ ÇÖZÜMÜNDE
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİĞİN İMKÂNLARI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Leyla ONAT

Proje Danışmanı: Doç. Dr. Hasan KAFALI

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Tezsiz Yüksek Lisans Programı: Manevi Destek ve Rehberlik

LEYLA ONAT tarafından hazırlanan “ANNE-KIZ ÇATIŞMALARININ ÇÖZÜMÜNDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİĞİN İMKÂNLARI” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup 10.12.2024 tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi İslam İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Manevi Destek ve Rehberlik tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman
Doç. Dr. Hasan KAFALI

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .....tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Leyla ONAT

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, anne-kız ilişkilerinde yaşanan çatışmaların çözümünde manevi danışmanlık ve rehberliğin sunduğu imkânları incelemektir. Anne-kız ilişkileri, bireylerin yaşamlarında derin etkiler bırakan ve kuşaklar boyunca devam eden önemli bir ilişki dinamiğidir. İlişkilerde zaman zaman yaşanan çatışmalar, hem bireysel gelişimi hem de aile içi dengeyi olumsuz etkileyebilmektedir. Manevi danışmanlık ve rehberlik, bu tür çatışmaların çözümünde önemli bir yol gösterici olarak öne çıkmaktadır. Bu proje, manevi danışmanlık ve rehberlik süreçlerinin anne-kız ilişkilerinde yaşanan çatışmaları nasıl etkilediğini ve bu çatışmaların çözümünde nasıl bir rol oynadığını ele alarak, bu alanda literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Çalışmam sırasında manevi değerlerin, bireylerin yaşamlarındaki zorlukları aşmada ve daha sağlıklı ilişkiler kurmada nasıl bir güç oluşturduğunu daha yakından gözleme fırsatı buldum.

Bu projenin hazırlanmasında bana yol gösteren, değerli bilgi ve tecrübeleriyle çalışmama katkıda bulunan kıymetli danışmanım Doç. Dr. Hasan KAFALI hocama teşekkürü bir borç bilirim. Kendisi, akademik hayatım boyunca sadece bu çalışmada değil, manevi danışmanlık alanında gelişimimde de önemli bir rehber olmuştur. Çalışma süresince bana her daim destek olan aileme ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Onların sabrı, anlayışı ve desteği, bu çalışmayı tamamlamamda büyük bir motivasyon kaynağı olmuştur. Bu proje, tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak hazırlanmış olup, manevi danışmanlık ve rehberlik alanında anne-kız ilişkilerine dair yeni bakış açıları sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmamın, bu alanda araştırma yapacak olanlara ve manevi danışmanlık uygulayıcılarına faydalı olmasını dilerim.

Leyla ONAT

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Anne-Kız Çatışmalarının Çözümünde Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin İmkânları	
Projeyi Hazırlayan: Leyla ONAT	Danışmanı: Doç. Dr. Hasan KAFALI
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: 2 (ön kısım) + 54
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Bu araştırma, anne-kız ilişkilerinde sıklıkla yaşanan çatışmaların çözümünde manevi danışmanlık ve rehberlik yaklaşımlarının etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Anne-kız ilişkileri, aile yapısında ve bireylerin psikososyal gelişiminde kritik bir öneme sahiptir. Ancak, bu ilişkilerde zaman zaman ortaya çıkan çatışmalar, hem bireyler üzerinde derin psikolojik etkiler yaratmakta hem de aile içi dengeyi olumsuz etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, manevi danışmanlık ve rehberliğin bu tür çatışmaların çözümünde nasıl bir rol oynayabileceği araştırılmıştır. Araştırma, literatür taraması yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş olup, mevcut çalışmaların derinlemesine analizi yoluyla manevi danışmanlığın anne-kız ilişkilerindeki çatışmaları nasıl etkilediği incelenmiştir. Elde edilen bulgular, manevi danışmanlık ve rehberliğin, anne-kız ilişkilerinde iletişimi güçlendirdiğini, empatiyi artırdığını ve çatışmaların çözümüne yapıcı katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, literatüre önemli bir katkı sağlayarak, manevi danışmanlık uygulamalarının aile içi ilişkilerin iyileştirilmesinde nasıl etkili bir araç olabileceğini göstermektedir.</p>	
Anahtar kelimeler: Anne-Kız Çatışmaları, Manevi Danışmanlık, Aile İçi İletişim	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Abstract of Master Thesis

Title of the Project: Possibilities Of Spiritual Counseling And Guidance In Resolving Mother-Daughter Conflicts	
Author: Leyla ONAT	Supervisor: Doç. Dr. Hasan KAFALI
Date:	Nu. of pages: 2 (pre text) + 54
Department: Philosophy And Religious Sciences Department Subfield: Spiritual Support And Guidance	
<p>This study aims to examine the effects of spiritual counseling and guidance approaches in resolving conflicts frequently experienced in mother-daughter relationships. Mother-daughter relationships are of critical importance in the family structure and the psychosocial development of individuals. However, conflicts that occasionally arise in these relationships can both create deep psychological effects on individuals and negatively affect the balance within the family. In this context, it was investigated how spiritual counseling and guidance can play a role in resolving such conflicts. The study was conducted using the literature review method and examined how spiritual counseling affects conflicts in mother-daughter relationships through in-depth analysis of existing studies. The findings obtained reveal that spiritual counseling and guidance strengthen communication in mother-daughter relationships, increase empathy, and provide constructive contributions to the resolution of conflicts. This study makes a significant contribution to the literature and shows how spiritual counseling practices can be an effective tool in improving family relationships.</p>	
Keywords: Mother-Daughter Conflicts, Spiritual Counseling, Family Communication	

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.s. : aleyhi's-selâm

SAV : Sallallâhu aleyhi vesellem

vs : vesaire

bk. : bakımız

vb. : ve bunun gibi

Hz. : Hazreti

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM:	3
1.1. Aile Bağları ve Anne Kız İlişkisi	3
1.1.1. Ailenin Tanımı ve Fonksiyonları	3
1.1.2. Aile Bağları ve Önemi	4
1.1.3. Anne-Kız İlişkisi	5
1.1.4. Anne-Kız İlişkisine Dair Psikoanalitik Kuramlar	5
1.1.5. Anne-Kız İlişkisinde Özdeşleşme ve Bağımsızlaşma Süreçleri	7
1.2. Anne-Kız Çatışmalarının Psikolojik Ve Sosyal Temelleri	9
1.2.1. Çatışmanın Tanımı	9
1.2.2. Aile İçi Çatışmalar	9
1.2.3. Aile İçi Çatışmaların Türleri	10
1.2.4. Anne-Kız Çatışması	10
1.2.5. Anne-Kız Çatışmalarının Gelişimsel Aşamaları ve Dinamikleri	10
1.2.5.1. Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Anne-Kız Çatışmaları	11
1.2.5.2. Ergenlik Döneminde Anne-Kız Çatışmaları	12
1.2.5.3. Yetişkinlik Döneminde Anne-Kız Çatışmaları	16
1.2.6. Anne-Kız Çatışmalarında Sosyal ve Kültürel Etkenler	16
1.2.6.1. Toplumsal Cinsiyet Roller ve Etkileri	16
1.2.6.2. Kültürel Normlar ve Geleneklerin Çatışmalara Etkisi	17
1.2.6.3. Sosyal Çevre ve Aile Dışı Etkiler	17
1.2.7. Anne-Kız İlişkilerinde Krizler ve Dönüm Noktaları	18
1.2.8. Anne-Kız Çatışmalarının Çözüm Sürecindeki Zorluklar	18
1.2.9. Anne-Kız Çatışmalarının Uzun Vadeli Etkileri	18
1.3. Anne-Kız Çatışmalarına Somut Örnekler ve Çözüm Önerileri	19
1.3.1. Anne Kız Çatışmalarına Güncel Bir Bakış	19
1.3.1.1. Giyim ve Dış görünüş Üzerine Çatışmalar	19
1.3.1.2. Arkadaş Çevresi ve Dışarda Vakit Geçirme Üzerine Çatışmalar	21
1.3.1.3. Başarı Dayatmaları Üzerine Çatışmalar	23

1.3.1.4.	Gelecek Planları Üzerine Çatışmalar	23
1.3.1.5.	Sosyal Medya ve Teknoloji Kullanımı Üzerine Çatışmalar.....	24
1.3.1.6.	Sağlığa Zararlı Maddelerin Kullanımı Üzerine Çatışmalar	25
1.3.1.7.	“Ebeveynleşmiş Kız Çocukları” Olgusu Üzerine Çatışmalar	26
İKİNCİ BÖLÜM:	.....	28
1.1.	Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	28
1.1.1.	Din ve Maneviyat.....	28
1.1.2.	Manevi Danışmanlığın Tanımı ve Kapsamı	30
1.1.3.	Manevi Danışmanlığın İlkeleri	31
1.1.3.1.	Empati ve Dinleme Becerileri	31
1.1.3.2.	Tarafsızlık ve Güven Ortamı Oluşturma	32
1.1.4.	Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Önemi.....	33
1.1.5.	Aile Danışmanlığı	34
1.2.	Aile İçi Çatışmaların Çözümünde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	35
1.2.1.	Aile ve Din	35
1.2.2.	Dini Kaynaklarda Anne ve Çocuk	35
1.2.3.	Aile İçi Çatışmalarda Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Önemi	37
1.2.4.	Aile İçi Çatışmalarda Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Çözüm Önerileri .	37
1.2.4.1.	İletişim.....	38
1.2.4.2.	Empati	38
1.2.4.3.	Sevgi.....	39
1.2.4.4.	Saygı.....	39
1.2.4.5.	Affetme ve Bağışlama.....	40
1.2.4.6.	Rol Model Olmak.....	40
1.2.4.7.	Davranışların Sonuçlarını Göstermek	41
1.2.4.8.	İstişare Etmek.....	41
1.2.4.9.	Eşit Muamele	42
1.2.4.10.	Terbiye	42
1.2.4.11.	Anne Babaya İyilik	42
1.2.4.12.	Duasını Almak ve Dua Etmek.....	43
SONUÇ	.....	44
KAYNAKÇA	.....	45

GİRİŞ

Bu araştırma, özellikle anne-kız ilişkilerinde sıkça karşılaşılan çatışmaların çözümünde manevi danışmanlık ve rehberlik yaklaşımlarının derinlemesine bir analizini yapmayı amaçlamaktadır. Anne-kız ilişkileri, aile yapısında temel bir dinamik olarak kabul edilir ve bu ilişkiler, bireylerin psikososyal gelişim süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. İlişkilerde zaman zaman ortaya çıkan çatışmalar, yalnızca bireylerin kişisel gelişimini olumsuz etkilemekle kalmaz, aynı zamanda aile içi uyumu da sarsabilir. Bu tür çatışmalar, çoğu zaman nesiller arası farklılıklar, toplumsal cinsiyet rolleri, beklentiler ve iletişim eksikliklerinden kaynaklanmakta olup, uzun vadede hem psikolojik hem de sosyal açıdan derin etkiler yaratabilmektedir. Araştırma, bu bağlamda, manevi danışmanlık ve rehberlik süreçlerinin, anne-kız ilişkilerinde yaşanan bu tür çatışmaların çözümünde nasıl bir etkiye sahip olduğunu ve bu süreçlerin aile içi dinamikleri nasıl şekillendirdiğini kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Araştırmada, manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarının, çatışma yaşayan anne ve kızların ilişkilerini nasıl yeniden yapılandığı ve bu süreçlerin hangi manevi değerler etrafında şekillendiği üzerinde durulmuştur. Elde edilen bulgular, manevi danışmanlığın, anne-kız ilişkilerinde iletişimi güçlendirdiğini, karşılıklı empatiyi artırdığını ve çatışmaların daha yapıcı ve çözüm odaklı bir şekilde ele alınmasına olanak sağladığını göstermektedir. Manevi rehberlik süreçleri, anne ve kızlar arasındaki duygusal bağları derinleştirerek, ilişkilerdeki gerginliklerin azalmasına ve daha sağlıklı, açık bir iletişim ortamının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Özellikle, manevi değerlerin rehberliğinde yürütülen danışmanlık süreçleri, bireylerin içsel dünyalarında barış ve huzuru bulmalarına, bu içsel barışın da dış dünyalarındaki ilişkilerine yansımaya olanak tanımıştır. Manevi rehberlik ile desteklenen çatışma çözüm süreçleri, bireylerin birbirlerine olan güvenlerini yeniden tesis etmelerine ve ilişkilerinde uzun vadeli bir denge sağlamalarına yardımcı olmuştur. Bu çalışma, manevi danışmanlık uygulamalarının, anne-kız ilişkilerinde karşılaşılan sorunların çözümünde sadece bir destek aracı olmanın ötesine geçerek, aile içi ilişkilerin genel iyileştirilmesinde ne denli önemli bir rol oynayabileceğini de ortaya koymaktadır. Manevi danışmanlık, bireylerin sadece mevcut çatışmalarını çözmekle kalmayıp, gelecekte benzer durumlarla karşılaştıklarında nasıl daha sağlıklı ve yapıcı tepkiler verebileceklerine dair de stratejiler geliştirmelerini sağlamıştır. Sonuç olarak, bu araştırma, manevi danışmanlık ve rehberlik süreçlerinin, anne-kız ilişkilerinde yaşanan

çatışmaların çözümünde etkin bir yaklaşım sunduğunu ve bu yaklaşımların aile içi huzur ve uyumun sağlanmasında kilit bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu bulgular, manevi danışmanlık alanındaki uygulamaların, bireylerin içsel ve kişiler arası çatışmalarını çözme kapasitelerini artırmada nasıl bir potansiyel taşıdığını açıkça göstermektedir. Bu çalışma, ilerleyen dönemlerde manevi danışmanlık ve rehberlik süreçlerinin aile içi ilişkilerde daha geniş bir uygulama alanı bulmasına zemin hazırlayabilir ve bu alandaki uygulayıcılara önemli bir rehber niteliği taşıyabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM:

1.1. Aile Bağları ve Anne Kız İlişkisi

1.1.1. Ailenin Tanımı ve Fonksiyonları

Aile, kan bağı veya evlatlık yoluyla birbirine bağlı bireylerden oluşan, ortak bir yaşam sürdüren ve karşılıklı sorumluluklar taşıyan temel bir sosyal yapıdır. Bireyin hayatına dair ilk ve en önemli etkileşimlerin yaşandığı aile, duygusal, sosyal ve kişisel gelişimin temelini atar. Sevgi, saygı ve güven gibi temel değerlerin öğrenildiği aile ortamı, çocukların biyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının da karşılanması için güvenli bir liman görevi görür. Aile, bireylere kimliklerini kazandırır, değerler sistemlerini oluşturur ve onları topluma hazırlar.¹

Aile, içinde dünyaya geldiğimiz, büyüüp geliştiğimiz ortam ve sıcak bir yuvadır. İlk eğitimin alındığı, toplumun kültür ve değerlerinin aktarıldığı, ihtiyaçların karşılandığı bir ortam olarak aile birey için vazgeçilmezdir.² Aile, bireyin yaşamının ilk ve en önemli sosyal çevresidir. Burada kurulan ilişkiler ve deneyimler, kişinin kişilik gelişimini, özgüvenini ve sosyal becerilerini büyük ölçüde etkiler. Sağlıklı bir aile ortamı, bireyin kendine ve başkalarına sevgi ve saygı duymasını, toplumla uyumlu ilişkiler kurmasını ve olumlu bir benlik imajı geliştirmesini sağlar. Aile, aynı zamanda bireyin psikolojik olarak olgunlaşması, sorumluluk alması ve hayata karşı daha hazırlıklı olması için gerekli temel becerileri kazanmasına yardımcı olur.

Aile, bireyin yaşamının ilk ve en önemli sosyal çevresidir. Burada kurulan ilişkiler ve deneyimler, kişinin kişilik gelişimini, özgüvenini ve sosyal becerilerini büyük ölçüde etkiler. Sağlıklı bir aile ortamı, bireyin kendine ve başkalarına sevgi ve saygı duymasını, toplumla uyumlu ilişkiler kurmasını ve olumlu bir benlik imajı geliştirmesini sağlar. Aile, aynı zamanda bireyin psikolojik olarak olgunlaşması, sorumluluk alması ve hayata karşı daha hazırlıklı olması için gerekli temel becerileri kazanmasına yardımcı olur."

---

¹ İbrahim Kır, "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10/36 (2011), 386.

² Ali Bayer, "Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri", *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (2018), 216.

Çocuğun, sosyal benliğini veya sosyal-kültürel şahsiyetini kazandığı, toplumdaki diğer bireylerle etkileşim içine girerek, topluma hazırlandığı, bireyin bir sosyal gruba katıldığı, topluma kazandırılarak uyum sağladığı, toplumun değer ve normlarını öğrenerek, kendisine düşen rolleri yerine getirecek bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanıp toplumsallaştığı birincil grup ailedir.³

Aile saydığımız bu nitelikleri ile toplumlarda kültürel kimliğin, insani değerlerin ve tarihi sürekliliğin koruyucusu ve aktarıcısı olan evrensel bir kurum olup, niteliği ve işlevleri açısından toplumda alternatifi olmayan bir kurum olduğu söylenebilir.⁴

1.1.2. Aile Bağları ve Önemi

Aile, yaşayan bir organizma gibidir. Vücuttaki organlar gibi, aile bireyleri de birbirleriyle etkileşim halindedir ve birbirlerini etkilerler. Bir aile üyesinin yaşadığı bir sorun, tüm aileyi etkileyebilir. Bu nedenle, ailenin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için, her bireyin sistemin bir parçası olduğunu ve diğer üyelerin ihtiyaçlarına duyarlı olması gerekir. Aile, bireylerin hem fiziksel hem de duygusal ihtiyaçlarını karşılayan bir sığınaktır. Bu nedenle, ailenin güçlü ve sağlıklı olması, bireylerin topluma daha iyi uyum sağlamasına ve daha mutlu bir yaşam sürmesine yardımcı olur.⁵

Ailelerin güçlü ve sağlıklı olması için ortak amaçlar belirlemek ve bu amaçlara birlikte ulaşmak çok önemlidir. Ortak amaçlar, aile bireylerini bir araya getirir, aralarındaki bağı güçlendirir ve onlara birlik duygusu verir. Bu sayede aile bireyleri, birbirlerine destek olarak hayatın zorluklarıyla daha kolay başa çıkabilirler. Ancak, aile içinde ortak amaçların olmaması veya bireylerin kendi çıkarlarını ön planda tutması durumunda, aile bağları zayıflar ve aile üyeleri arasında sorunlar yaşanabilir.

Sağlıklı bir ailede herkes kendini aileye ait hisseder ve sorumluluklarını severek yerine getirir. Aile üyeleri arasında güçlü duygusal bağlar vardır ve birbirlerini değerli görürler. Bu sayede çocuklar kendilerine güvenen bireyler olarak yetişirler. Sağlıklı aileler, çocukların psikolojik ve sosyal olarak olgunlaşmaları için en uygun ortamı sağlar. Ancak sağlıksız ailelerde durum farklıdır. Bu tür ailelerde çocuklar, kendi kişiliğini geliştirme

---

³ Kır, "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri", 390.

⁴ Mustafa Kemal Karabacak, *Aile İçi Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Dini Danışmanlığın Önemi*, 16.

⁵ Karabacak, *Aile İçi Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Dini Danışmanlığın Önemi*, 19.

fırsatı bulamazlar. Cüceloğlu, sağlıklı bir aile bağında karşılanması gereken gereksinimleri şöyle sıralar:⁶

- Değerli olma duygusu
- Güven ortamı
- Yakınlık ve dayanışma
- Sorumluluk duygusu
- Mücadele etme ve başarma
- Kendini gerçekleştirme
- Manevi yaşamın temellerini oluşturma ortamı

Aile içinde her bireyin, yetenek ve yaşına uygun sorumluluklar alması, hem bireysel tatmin hem de aile bütünlüğü için oldukça önemlidir. Bu paylaşım, her bireyin ailenin bir parçası olduğunu hissetmesini sağlarken, aynı zamanda aile bağlarının güçlenmesine de destek olur.

1.1.3. Anne-Kız İlişkisi

Anne-kız ilişkisi, dünyadaki en özel ve karmaşık bağlardan biridir. Bu ilişki, bir yandan derin sevgi ve bağlılık, diğer yandan ise farklılıklar ve çatışmalar üzerine kurulur. Hayatın her evresinde farklı bir boyut kazanan bu bağ, hem anne hem de kız için önemli bir gelişim sürecini beraberinde getirir.

Sağlıklı bir anne-kız ilişkisi, bireyin hayatının diğer ilişkilerinde güvenli bağlanma kurmasına zemin hazırlar. Annelerin kızlarına gösterdiği sevgi ve destek, kızların kendilerine de güvenmelerini sağlar. Kız çocukları, annelerinin yansımaları aracılığıyla kendi kimliklerini oluşturmaya başlarlar. Anne-kız ilişkisi, kız çocuğunun yetişkinlik dönemi ve hatta ilerleyen yaşları üzerinde bile derin etkiler bırakabilir.

1.1.4. Anne-Kız İlişkisine Dair Psikoanalitik Kuramlar

Anne-baba-ocuk ilişkisinin kişinin psikolojik gelişimi üzerinde ne kadar önemli olduğu, araştırmacılar ve psikologlar tarafından birçok kuram çerçevesinde incelenmiştir.

---

⁶ Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki ocuk* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), 57-61.

Birçok kuramcı tarafından farklı değerlendirmeler yapılmış olmakla birlikte; çocuğun yaşamının ilk yıllarının, sonraki dönemler üzerinde ne kadar etkili olduğu tartışmasıdır.

Yeni doğan bir bebek, dünyaya gözlerini ilk açtığında annesiyle kurduğu bağ en güçlü bağdır. Bebek, annesinin davranışlarından derinden etkilenir. Annenin olumlu veya olumsuz tutumları, bebeğin kişilik gelişiminde önemli bir rol oynayarak, yaşam boyu sürecek izler bırakabilir. Doğumla birlikte başlayan ve temel olarak 0-3 yaş arasında şekillenen bu süreç, Bowlby'nin Bağlanma Kuramına göre, çok önemli bir dönemdir. Eğer bu dönemde bebek ile anne (ya da temel bağlanma figürü) arasında sağlıklı bir ilişki kurulursa, çocuğun güvenli bağlanması sağlanır.

Freud, çocukların anneye olan bağımlılığının, kişilik gelişiminin erken dönemlerinde (oedipal öncesi dönem) daha yoğun olduğunu vurgular. Bu dönemde çocuk, annesini dünyanın merkezi olarak görür ve onun sevgisini kazanmak için her şeyi yapmaya hazırdır. Annenin çocuğa gösterdiği ilgi ve sevgi, çocuğun kendine olan güvenini artırır ve gelecekteki ilişkilerinde de önemli bir rol oynar. Karaca'ya göre yoksun kalmışlık, bölünmüşlük ve terk edilmişlik duygularının bu güçlü bileşimine (temel güvensizlik) karşı temel güven, tüm yaşam boyu kendini sürdürmelidir.⁷

Temel bağlanma süreci, anne ve çocuk arasındaki ilişki olarak ele alınmakla birlikte bu süreçte babanın da hem doğrudan hem de dolaylı etkisi bulunmaktadır. Babayla kurulan ilişkiden etkilenen annenin, bu durumu bebeğiyle kurduğu ilişkiye yansıtması mümkündür.⁸

Anne, bebeğin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarına yeterince iyi bir şekilde karşılık verirse, çocuk için kucaklayıcı bir çevre oluşturmuş olur. Winnicott'a göre, çocuğunun kendilik duygusunu geliştirmesi, annenin çocuğa sunduğu bu "kucaklayıcı çevre" sayesinde gerçekteşmektedir.

Heinz Kohut'a göre, bir çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için annenin onaylayıcı ve yansıtıcı tepkileri büyük önem taşır. Annenin aynalama (mirroring) tepkisi

---

⁷ Faruk Karaca, *Dini Gelişim Psikolojisi* (İstanbul: Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık, 2022), 116.

⁸ Nilgün Öngider, "Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi* 5/4 (2018), 425.

vermemesi durumunda çocuk, kendisini eksik hissedip ve sürekli onaylanma arayışına girebilir.⁹

Sullivan'ın görüşüne göre, çocukların benlikleri, çevrelerindeki insanların onlara yansıttığı değerler ve duygular tarafından şekillenir. Anne-babanın çocuğa gösterdiği sevgi, ilgi ve onay, çocuğun kendine güvenmesini ve olumlu bir benlik imajı geliştirmesini sağlar. Çocuk, sanki bir aynaya bakıyormuş gibi, anne-babasının gözlerindeki yansımalarını görerek kendi hakkında fikir edinir.¹⁰

Yapılan çalışmalar anne-kız ilişkisinin, kızların öznel iyi oluş hali üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Rastogi, yetişkin kızların anneleri ile olan ilişkilerini algılayışlarını ölçmek için anne-yetişkin kız (Mother-Adult Daughter, MAD) ölçeğini geliştirmiş, karşılıklı paylaşım, karşılıklı bağlılık ve hiyerarşiye bağlı saygı olmak üzere üç farklı alanda ele almıştır. Araştırmanın analizi, anne-kız ilişkisi ile kızların iyi oluş halleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermiştir.¹¹

1.1.5. Anne-Kız İlişkisinde Özdeşleşme ve Bağımsızlaşma Süreçleri

Kız çocuklarının anneleriyle kurduğu güçlü bağ, onların kimlik gelişiminde önemli bir rol oynar ve bu süreçte annelerinin özelliklerini içselleştirmelerine neden olur.

Nancy Chodorow'a göre, kız çocukları, erkek çocuklardan farklı olarak, doğumdan itibaren anneleriyle daha yoğun bir bağ kurarlar. Bu bağlanma, kız çocuklarının kimlik gelişiminde önemli bir rol oynar. Kız çocukları, annelerini model alarak kadın olmanın ne anlama geldiğini öğrenirler. Bu süreçte, anneye hem güven duyarlar hem de ondan ayrılma ihtiyacı hissederler. Anneyle olan bu karmaşık ilişki, kız çocuğunun benlik sınırlarını çizmesine ve özgüvenini geliştirmesine yardımcı olur.¹²

Bu özdeşleşme sürecinde bazı ebeveynler, kendi çocukluklarından gelen olumsuz deneyimleri çocuklarına yansıtabilirler. Örneğin, kendi anne veya babalarına duydukları kızgınlığı, kendi çocuklarına karşı olumsuz tutumlar sergileyerek yaşayabilirler. Bu durum,

---

⁹ Öngider, "Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki", 424.

¹⁰ Tuncel Altinköprü, *Genç Kız Psikolojisi* (İstanbul: Hayat Yayınları, 2015), 176.

¹¹ Çiğdem Koçar vd., "Anne-Yetişkin Kız İlişkisinin Yetişkin Kızın Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Üzerine Etkisinin Adana İlinde İncelenmesi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 26/2 (2017), 179.

¹² Koçar vd., "Anne-Yetişkin Kız İlişkisinin Yetişkin Kızın Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Üzerine Etkisinin Adana İlinde İncelenmesi", 1.

çocuğun psikolojik gelişimini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, bazı ebeveynler, kendi içlerinde bastırdıkları eksiklik veya değersizlik duygularını çocuklarında görebilirler. Bu durumda, genellikle aynı cinsiyetten olan çocuk, ebeveynin kendi içinde hoşlanmadığı özellikleri taşıyormuş gibi algılanabilir. Bu durum, hem çocuk hem de ebeveyn için zorlu bir süreç olabilir ve aile içindeki ilişkileri olumsuz etkileyebilir.

Bazı anneler, kız çocuklarını kendilerinin bir parçası olarak görme eğilimindedirler. Bu durum, annenin kendi çocukluk deneyimleri ve beklentileri ile yakından ilişkilidir. Kız çocuğunun farklı bir birey olarak gelişmesi, annenin kendi kimliğiyle ilgili kaygılarını tetikleyebilir. Bu nedenle, anne, kız çocuğunu kendi istediği yönde şekillendirmeye çalışabilir. Bu durum, kız çocuğunun özgürce büyümesini engelleyip anne-kız ilişkilerini zorlayabilir.

Nancy Chodorow'a göre, bir kadının duygusal dünyası ve sevgiye dair deneyimleri, büyük ölçüde kendi annesiyle olan ilişkisinden etkilenir. Bir kadın, anne olunca kendi annesiyle yaşadığı deneyimleri yeniden değerlendirir ve bu deneyimleri temel alarak kendi annelik rolünü şekillendirir. Kısacası, kadınlar, anneleriyle kurdukları duygusal bağları yeni nesillere aktarırken, bu bağları yeniden yorumlar ve kendi yaşamlarına uyarlar. Bu süreçte, hem olumlu hem de olumsuz deneyimler, kadının annelik anlayışını şekillendirir.¹³

Kadınlar anneleriyle olan duygusal ilişkiyi yeniden kurmayı hayal edebildikleri gibi, bazen bu durumun tersi de mümkündür. Anneyle kurulan bu benzerlik, bazen genç anneyi korkutabilir. (Matrofobi) Çünkü anne gibi olma gerçeğiyle yüzleşmek, annenin beğenilmeyen kişilik özellikleri ve annelik pratiklerine yönelik olabildiği gibi, patriyarkal bir toplumda anne olmanın güçsüz konumunun istenmeyişiyle de ilgili olabilir.

Her çocuğun doğuştan gelen benzersiz özellikleri vardır. Bu özellikler, hem genetik mirasımızdan hem de yaşadığımız çevreden etkilenir. Ebeveynler, çocuklarının gelişiminde önemli bir rol oynasa da, çocukların kişilikleri tamamen ebeveynler tarafından şekillenemez. Özellikle anneler, çocuklarını dokuz ay boyunca taşıyarak ve emzirerek onlarla çok güçlü bir bağ kurarlar. Bu bağ, hem anne hem de çocuk için derin bir birlik duygusu yaratır. Ancak, bu yakınlığa rağmen, anne ve çocuk birbirinden ayrı bireylerdir ve bu farkındalık zamanla

---

¹³ Türkan Erdoğan, "Nancy Chodorow'un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Olarak Annelik", *Aile ve Toplum Dergisi* 4/14 (2008), 80.

gelişir. Anne ve çocuk arasındaki bu karmaşık ilişki, hem sevgi dolu hem de sınırları olan bir bağın önemini gösterir.¹⁴

1.2. Anne-Kız Çatışmalarının Psikolojik Ve Sosyal Temelleri

1.2.1. Çatışmanın Tanımı

Çatışmalar, genellikle farklı değerlerin, düşüncelerin ve ihtiyaçların çarpışması sonucu ortaya çıkar ve bu durum kaçınılmazdır. Bireyin kendi içinde olabileceği gibi, bireyler veya gruplar arasında da olabilmektedir.¹⁵

Çatışma, insan yaşamının doğal bir parçası olup, kendisi iyi ya da kötü değildir; önemli olan, çatışmanın nasıl yönetildiğidir. Yıkıcı bir yaklaşımla yönetilen çatışmalar, taraflar arasında kızgınlık, öfke ve düşmanlığa neden olabilir. Bu durum, ilişkilerin bozulmasına ve daha büyük sorunların ortaya çıkmasına yol açabilir. Ancak, çatışmalar yapıcı bir şekilde yönetilirse, sorunların çözülmesine, yeni fikirlerin ortaya çıkmasına ve ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlayabilir.¹⁶

1.2.2. Aile İçi Çatışmalar

Aile bireyleri birlikte yaşamak zorunda olmaları nedeniyle, ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar aralarında zaman zaman anlaşmazlıklar ve çatışmalar yaşanması kaçınılmazdır. Aile içi çatışmalar, bireylerin farklı beklentiler ve duygular doğrultusunda yaşadıkları anlaşmazlıklar sonucu ortaya çıkar. Bu tür çatışmalar, aile bireyleri arasındaki bağları zedeleme potansiyeline sahipse de, uygun yöntemlerle ele alındığında ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlayabilir.

Sağlıklı aile ilişkileri, toplumun temel yapı taşlarından biridir. Ancak, ideal aile tablosu her zaman gerçekleşmeyebilir. Aile içinde zaman zaman anlaşmazlıklar, tartışmalar ve hatta şiddetli durumlar yaşanabilir. Bu durum, ailelerin sıcak ve huzurlu bir yuva olmaktan çok, sorunlarla dolu bir ortama dönüşmesine neden olabilir. Sayar, bu durumu şöyle ifade eder: “Önemli olan çatışmayı onarabilecek esnekliğin olması bir ailede, yoksa

---

¹⁴ Gülüşan Göcen, *Kadının Anne Hali'nde Dini ve Manevi Yaşam* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2023), 26.

¹⁵ Bayer, “Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri”, 217.

¹⁶ Suat Kılıçarslan vd., “Kız Ergenlerin Anne-Baba-Ergen Arasındaki Çatışma Durumlarına ve Ebeveyn Tepkilerine İlişkin Görüşleri”, *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14 (2019), 91.

sadece bir kişinin konuşup diğer herkesin sessizce onun buyruğuna girdiği bir aile belki çatışmasızdır ama orada sessizlerin iniltisi vardır.”¹⁷

1.2.3. Aile İçi Çatışmaların Türleri

Aile içi çatışmalar, aile üyeleri arasında çeşitli nedenlerle ortaya çıkan anlaşmazlıklar ve gerilimlerdir. Bu çatışmalar genellikle şu türlere ayrılır:

Rol Çatışmaları: Aile üyelerinin belirli rollerle ilgili beklentilerinin uyuşmaması durumunda ortaya çıkar. Örneğin, bir ebeveynin çocuklardan beklediği sorumluluklar ile çocukların bu sorumluluklara yönelik algıları arasında bir fark olduğunda rol çatışması meydana gelebilir.

İletişim Çatışmaları: Yanlış anlaşılmalara, eksik iletişim veya etkili olmayan iletişim teknikleri nedeniyle ortaya çıkar. İletişim çatışmaları, çoğu zaman basit anlaşmazlıkların büyümesine ve daha ciddi sorunlara dönüşmesine neden olabilir.

Değer Çatışmaları: Bu tür çatışmalar, özellikle farklı kuşaklar arasında sıkça görülür ve kültürel, dini ya da ahlaki farklılıklardan kaynaklanabilir.

1.2.4. Anne-Kız Çatışması

Anne-kız çatışması, aile içi ilişkilerde sıkça rastlanan ve genellikle nesiller arası farklılıkların, değer yargılarının ve yaşam tarzlarının çatışması sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Bu çatışmalar, genellikle annenin koruyucu ve yönlendirici rolü ile kızının bireyselleşme ve özerklik arayışı sırasında yaşanır. Çatışmalar, her iki tarafın da birbirlerinin bakış açılarını anlamakta zorlanmasından kaynaklanır ve bu durum, iletişim problemlerine ve ilişkide mesafeye yol açabilir.

1.2.5. Anne-Kız Çatışmalarının Gelişimsel Aşamaları ve Dinamikleri

Anne-kız ilişkisinin her döneminde çatışmalar yaşanabilmektedir. Bebeklik ve çocukluk döneminde başlayıp ergenlik döneminde had safhaya ulaşan çatışmalar, yetişkinlik döneminde de devam edebilir.

---

¹⁷ Rabia Yavuz - Kemal Sayar, *Kendi Özüni Bil* (İstanbul: Sahi Kitap, 2023), 295.

1.2.5.1.Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Anne-Kız Çatışmaları

Anne çocuk çatışmasını esasında, bebek annenin zihnine düştüğü andan itibaren başlatmak mümkündür. Anne, kuşaktan kuşağa aktarılan kadınlara değer verilmeyen bir kültürde, kadın olmanın veya bu kültürel kalıplarda kız çocuğu dünyaya getirecek olmanın endişesini duyabilir.

Hamilelik haberi, anne ve baba için hem heyecan verici hem de karmaşık bir sürecin başlangıcıdır. Bu süreçte yaşanan duygular, sadece biyolojik bir değişimden değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal faktörlerden de etkilenir. Ebeveynlerin geçmiş deneyimleri, mevcut yaşam koşulları ve geleceğe dair kaygıları, hamilelikle ilgili duygularını şekillendirecektir.¹⁸

Çocuğun doğumdan itibaren en çok ihtiyaç duyduğu şey sevildiğini hissetmektir. Annenin yaptıkları ya da yapmadıkları çocuğu etkileyecektir. Sevgi ve ilgi görmeyen çocuklarda güvensizlik, değersizlik ve korku gibi duygular gelişir. Temel güven duygularından yoksun büyümüş çocuklar yetişkinlik döneminde de huzursuz, tedirgin ve kaygılı olarak yaşayacaktır.

Çalışan anneler ise, 'yeterince iyi anne olup olmayacağı' kaygısının verdiği kendini yargılama ve yetersizlik hissiyle başa çıkmak zorunda kalabilir. Barbarosoğlu, çalışan annelerin bu durumunu "çocuğuna yeterince zaman ayıramamanın suçluluğu ile ağırlaşan bir hayat yaşıyorsa bu tutumlar çocuğa yer bulamamışlık duygusu olarak geçebilir"¹⁹ şeklinde ifade eder.

Donald Winnicott'a göre, annelerin mükemmel olmasına gerek yoktur. Aslında, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesi için "yeterince iyi" bir anne olmak yeterlidir. Winnicott'a göre, çocuğun tüm isteklerini yerine getiren değil, ihtiyaçlarını karşılayan anne, "yeterince iyi anne" olarak tanımlanabilir. Çocuğun kendi kendine yetebilmesi için, küçük yoksunluklar yaşaması ve bazı sorunların üstesinden gelmesi gelişimi için gereklidir. Yani, çocuk hem bağımsız olmayı öğrenmeli hem de annesinin sevgisini hissetmelidir.²⁰

---

¹⁸ Engin Geçtan, *İnsan Olmak*, 38.

¹⁹ Fatma Barbarosoğlu - Nazife Şişman, *Adı Konmamış Çağda Yeni Anne Babalar* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2024), 47.

²⁰ Yalçın Savuran, "Güz Sonatı Üzerine Bir Deneme", *Sekans Sinema Kültürü Dergisi* 9 (2018), 221.

Çocukluk dönemi, bireyin temel kişilik yapısının, sosyal becerilerinin ve değer yargılarının şekillendiği kritik bir evredir. Bu dönemde ebeveynler, özellikle de anneler, çocuklarının temel bakımını üstlenir ve onların dünya ile olan ilk etkileşimlerinde rehberlik ederler. Çocukluk dönemi çatışmaları genellikle anne-babanın yönlendirici ve koruyucu tavırlarının çocuk üzerinde yarattığı gerilimden kaynaklanır. Çocuklar, çevrelerine ve dünyaya karşı merak ve heyecan içindeyken, ebeveynlerinin onları koruma içgüdüleriyle koyduğu sınırlarla karşılaşır.

1.2.5.2.Ergenlik Döneminde Anne-Kız Çatışmaları

Ergenlik dönemi, bireyin yaşamındaki en kritik geçiş dönemlerinden biridir. Bu süreçte meydana gelen biyolojik ve psikolojik değişimler, bireyin kendisini ve çevresini algılayış biçimini derinden etkiler. Ergenler, bu dönemde kimliklerini bulma çabası içerisine girerler ve bu çaba, onları ailelerinden uzaklaştırabilir. Ergenin, kendisini farklı sosyal gruplarda kabul ettirme ve anne-babadan bağımsız bir birey olma arzusu, bu dönemin çatışma dinamiklerini belirleyen ana etkenlerden biridir.

Ergenlik dönemi, bireyin hızlı fiziksel, duygusal ve zihinsel değişimler yaşadığı, kimliğini oluşturmaya çalıştığı karmaşık bir süreçtir. Bu dönemde, ergenler bağımsızlık kazanmak isterken, aileleri de onların üzerindeki kontrolü bırakmakta zorlanır. Bu durum, özellikle anne-kız ilişkilerinde gerginliklere ve çatışmalara yol açabilir. Genç kızlar, kimliklerini oluşturma sürecinde ailelerinden uzaklaşma eğilimi gösterirler. Bu durum, aile içindeki bağların zayıflamasına neden olsa da, aslında genç kızın sağlıklı bir birey olarak gelişmesinin bir göstergesi olabilir.²¹

Ergenlik, hem bedensel hem de duygusal olarak büyük değişimlerin yaşandığı, karmaşık bir dönemdir. Bu dönemde hormonların etkisiyle beden hızla değişirken, aynı zamanda gençler kimliklerini oluşturmaya çalışır ve çevreleriyle ilişkilerini yeniden tanımlarlar. Bu hızlı değişimler, ergenlerde ve çevresindekilerde sık sık gerginlik ve kaygıya neden olur. Ergenler, sürekli olarak değişen bedenleri ve duygularıyla baş etmeye çalışırken, aynı zamanda kendilerini ve dünyayı anlamaya çalışırlar. Bu süreçte, ergenler sürekli olarak düşünür, sorgular ve yeni değerlendirmeler yaparlar.

---

²¹ Altinköprü, *Genç Kız Psikolojisi*, 203.

Ergenlerin sosyalleşme sürecinde aileleriyle yaşadıkları en büyük çatışmaların temelinde, farklı değerler ve beklentiler yatar. Ergenler, arkadaş ortamında kabul görmek ve kendilerine ait bir kimlik oluşturmak isterken, ebeveynler ise çocuklarının güvenliğini ve geleceğini düşünerek onlara sınırlar koymaya çalışırlar. Bu durum, özellikle kıyafet seçimi, dışarı çıkma saatleri ve arkadaşlık ilişkileri gibi konularda sık sık tartışmalara neden olur. En yaygın çatışma nedenleri de arkadaş seçimi, kız/erkek arkadaş seçimi, geceleri dışarı çıkmak, ergenin gidebileceği yerler ve katılabileceği aktiviteler, kıyafet ve saç stili konularında yaşanır.

Ergenler genellikle babalarını, annelerine göre daha otoriter bulmaktadır. Genç kızlar anneleriyle daha fazla zaman geçirdiklerinden ve onlarla daha yakın bir ilişki kurduklarından, anlaşmazlıkların da daha sık yaşanması normaldir. Ancak bu, ergenlerin annelerini sevmediği veya onlara uzak durmak istediği anlamına gelmez. Tam tersine, birçok ergen, anneleriyle daha rahat iletişim kurar ve kendilerini daha yakın hisseder.²² Diğer taraftan baba çatışma yaratabilecek konularda, iletişimi daha çok anneye bırakıp, aile içindeki statüsünü koruyabilir. Bu nedenle kız ergenler anneleri ile babaya göre daha çok çatışma yaşıyor olabilirler.²³

Yine anne-kız çatışmasıyla ilgili yapılan bir araştırmaya göre kız ergenler anne ile sırasıyla en çok şu konularda çatışma yaşamaktadır: Kıyafet-makyaj, yüksek sesle müzik dinleme, eve geç gitme/arkadaş ilişkileri, erkek arkadaş ve akademik başarısızlık/TV, bilgisayar, telefon kullanımı ve meslek seçimidir.²⁴

Genç kız yetişkinliğe doğru ilerledikçe kendisi ile ilgili pek çok konuda kişisel düşüncelerinin karar ve seçimlerinin uygulanmasını ister. Bu da çok kez aile içinde tartışmalara neden olur. Giysi seçiminde kız çocukları çevre etkileri nedeniyle çocukluk çağlarından itibaren güzel giyinmeye ilgi duyarlar. Genç kızlıkla birlikte bu ilgi pekişir. Genç kızlar seçimlerinde başkalarının düşüncelerine de yer vermekle birlikte kuvvetlenen kişiliğin nedeniyle daha çok kendi zevklerini ön planda tutarlar kişilikleri giyimlerine de yansır.²⁵

---

²² Kim Gale Dolgin, *Ergenlik Psikolojisi*, 415.

²³ Kılıçarslan vd., “Kız Ergenlerin Anne-Baba-Ergen Arasındaki Çatışma Durumlarına ve Ebeveyn Tepkilerine İlişkin Görüşleri”, 101.

²⁴ Kılıçarslan vd., “Kız Ergenlerin Anne-Baba-Ergen Arasındaki Çatışma Durumlarına ve Ebeveyn Tepkilerine İlişkin Görüşleri”, 97.

²⁵ Altinköprü, *Genç Kız Psikolojisi*, 210.

Ergenlik dönemindeki kız çocukları, ailelerinin belirlediği kurallara ve sınırlamalara karşı çıkma eğilimindedir. Bu dönemde genç kızlar, kendi kararlarını verme ve bağımsız bir birey olarak yaşama arzusuyla doludurlar. Kendi kıyafetlerini seçmek, arkadaşlarını belirlemek ve yaşam tarzlarını kendileri belirlemek isterler. Ailelerinin onlara sürekli ne yapmaları gerektiğini söylemesinden hoşlanmazlar ve kendi kararlarını verme hakkına sahip olduklarına inanırlar. Bu durum, aile içinde sık sık çatışmalara yol açabilir. Bununla birlikte, ergen kız, annesinin rehberliğini reddettiği ve onun yaşam biçimiyle ters düştüğü bu dönemde, ihtiyaç duyduğu her an annesine ulaşabilir durumda olduğunu hissetmek ister.

Ergenlik dönemi, gençlerin kimliklerini oluşturmaya çalıştıkları, kendi değerlerini ve inançlarını sorguladıkları bir dönemdir. Bu süreçte, aileden öğrenilen değerler ile arkadaş çevresi, medya ve toplum tarafından sunulan farklı değerler arasında bir çatışma yaşanabilir. Gençler, bu farklı etkiler arasında denge kurmaya çalışırken, hangi değerlere öncelik verecekleri konusunda kararsızlık yaşarlar. Bu durum, hem gençlerin hem de ailelerinin duygusal olarak zorlanmasına neden olabilir ve aile içindeki iletişimi olumsuz etkileyebilir.

Ergenliğin kendine has kaygılarıyla baş etmek hiç kolay değildir. Ergenlere yönelik beklentiler çoktur. Okul hayatı sonrasında da mesleki kaygılar baş gösterir. Gençler sınırlarını ve becerilerini test ederek öğrenebilirler. Bunun için de dışarı doğru adım atma ve yeni şeyler deneme ihtiyacı hissederler.²⁶ Annelerden, genç kızlarının bu girişimlerine rehberlik etmeleri beklenir. Bunun aksine; “Aşırı ebeveynlik yapmak, çocukların kendilerine saygı duymalarını ve karar alma becerilerini engeller. Zorlukların üstesinden gelme yetisi kazanılmadığı takdirde; anksiyete, zayıf liderlik becerileri, düşük üretkenlik, narsizm, yetersiz duygu düzenleme, alkol ve madde kullanımı ya da yaşamdan memnuniyetsizlik gibi sorunlarla boğuşma ihtimali artar.”²⁷

Ergenlik, sosyalleşme ihtiyacının en belirgin olduğu bir dönemdir ve bu sebeple ergen gençler için arkadaşları öncelikli olabilir. Ergenlik döneminde sosyal açıdan kabul görmenin ve reddedilmenin etkisi yaşamdaki diğer dönemlere kıyasla daha güçlü hissedilir. Akran ilişkileri karmaşık bir hal alır, hormon değişimlerine eşlik eden gerilimlerin yanında karşı cinsle olan ilişkileri de ergenin yaşam dinamikleri arasına girer.²⁸

---

²⁶ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 41.

²⁷ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 44.

²⁸ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 42.

fArkadaş grubu genç kızı çoğu zaman yetişkinlerden hatta anne baba ve öğretmenlerden daha çok etkiler. Genç kız bazen evinde iyi bir eğitim gördüğü ve genel davranışlarında olumlu bir tutum içinde bulunduğu halde, grubun etkisinde kalarak iyi sonuç vermeyeceği apaçık olan serüvenlere atılabilir. Arkadaş grubunun ortak eylemleri içinde kız, anne ve babasının görüş alanının dışında kalan eylem ve etkinliklere katılabilir, bunlar arasında ailesinin hiçbir biçimde onaylamayacağını bildiği yasadışı veya genel ahlak kurallarının dışında olan şeylerde bulunabilir.²⁹

Genç kızlar bu dönemde kendi içlerinde yoğun çatışmalar yaşayabilir ve arayış içinde olabilirler. Annelerine bir tepki olarak evden kaçma davranışında bulunacak kadar hırslı ve kontrolsüz davranabilirler. Annelerin kızlarını koruma içgüdüsüyle, kızların kendi hayatlarını kurma isteği arasında bir gerilim yaşanır. Anneler, kızlarının hata yapmasını engellemek veya kendi gerçekleştirmediği hayalleri kızları üzerinden yaşama isteğiyle, onların kararlarına müdahale edebilir. Bu durum, kızlarda isyan ve savunmacı bir tutum oluşturur.

Bu dönemde, ailelerin kısıtlı gelir durumları da çatışmalara sebep olabilir. Ekonomik imkânların, kendini göstermede bir araç olarak kullanılabilirdiği ergenlik döneminde, genç kız, rekabet ve kendini kanıtlama güdüsüyle tüketim trendinin etkisinde kalabilir. Bu durum özellikle, düşük gelirli ailelerde çatışmaya dönüşebilir. Genç kız, elde edemediği şeyler için engellenmiş hissederek, yaşadığı gerginlik ve öfkeyi annesine yansıtabilir.

Ebeveyn ve ergenler arasındaki çatışma, ebeveyn ve yaşça küçük çocuklar arasındaki çatışmaya göre çok daha fazladır. Durum böyle de olsa, çocukları küçükken onlarla iyi ilişkileri olan ebeveynler çocukları büyüdüğü zaman da bu ilişkiyi sürdürürler. Ergenlerin özerkliklerini artırmaya çalıştıklarını düşünürsek, belli bir oranda çatışmanın olması normal ve kaçınılmazdır. Hatta çatışmanın sağlıklı gelişimi sağladığını söyleyenler bile olabilir. Anlaşmazlıklar konusunda uzlaşmaya varmaya çalışma ve ergenlerin kendi kimliklerini belirlemelerini başkalarına bakış açılarını anlamalarını, ahlaki konularla başa çıkabilmelerini, uzlaşmaya nasıl varacaklarını öğrenmelerini ve öfkelerini kontrol altına alabilmelerini sağlamaktadır.

---

²⁹ Altınköprü, *Genç Kız Psikolojisi*, 226.

Yüzeysel bir bakışla, ergenlik dönemine giren kız çocuklarının aileleriyle olan ilişkilerinde bir kopuş, mesafe ve yabancılık hissi olduğu görülebilir. Ancak, bu durumun altında yatan nedenleri daha yakından incelendiğinde, genç kızın özgün bir kimlik oluşturma sürecindeki doğal bir evre olduğunu anlaşılabilir.³⁰

1.2.5.3. Yetişkinlik Döneminde Anne-Kız Çatışmaları

Yetişkinlik dönemine geçişle birlikte, anne-kız ilişkileri de yeni bir boyut kazanır. Kızların kendi hayatlarını kurma çabaları, geçmiş deneyimlerden beslenen annelerin müdahale etme eğilimleriyle çatışarak gerilimlere yol açabilir. Anne-kız bağının hem güçlendiği hem de zorlandığı bu dönemde, -özellikle de annenin yaşlanmasıyla- annelerine destek olmak zorunda kalabilirler. Bu durum kendi hayatını sürdürmek isteyen kıza ağır gelebilir.

Yetişkinlikte anne-kız ilişkilerindeki zorluklar sadece bireysel çatışmalarla sınırlı kalmaz; toplumsal beklentiler ve roller de bu ilişkide önemli bir etkiye sahiptir. Toplumsal normlar, anne-kız arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiği konusunda katı beklentiler oluşturabilir. Bu beklentilere uymayan ilişkiler, hem anne hem de kız için stres kaynağı olabilir.

Bazı anneler, kızları evlendikten sonra da hayatlarına müdahale etmeye devam edebilir. Genç kızın artık çalışma hayatına atılmasıyla birlikte ya da ilk annelik deneyiminde, çocuğun bakımına anne ya da annelerin destek verişinin olumlu yanları olduğu gibi olumsuz yanlarının da olduğu söylenebilir. Anneler bazen kızlarının ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik müdahaleci tavırlar sergileyebilirler. Bu durum annelerin çocuk yetiştirme tecrübelerine talip olmayan genç annenin tepkisine yol açabilir.

1.2.6. Anne-Kız Çatışmalarında Sosyal ve Kültürel Etkenler

1.2.6.1. Toplumsal Cinsiyet Roller ve Etkileri

Anne-kız ilişkileri, toplumsal cinsiyet rolleri tarafından şekillendirilen bir dinamik üzerine kuruludur. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin toplumda kabul gören kadınlık ve erkeklik normlarına göre belirlenen davranış kalıplarını ifade etmektedir. Bu roller, anneler

---

³⁰ Altınköprü, *Genç Kız Psikolojisi*, 203.

ve kızları arasındaki ilişkilerde önemli bir etkiye sahiptir. Geleneksel olarak, anneler kızlarına kadınlık rollerini öğretme ve onların bu rolleri benimsemelerini sağlama sorumluluğunu üstlenirler. Bu süreçte anneler, toplumsal normlara uygun olarak kızlarının nasıl davranması gerektiğini belirlemeye çalışırken, kızlar bu beklentilerle çatışabilir.

1.2.6.2. Kültürel Normlar ve Geleneklerin Çatışmalara Etkisi

Kültürel normlar ve gelenekler, anne-kız ilişkilerini etkileyen diğer faktörlerdir. Kültürel normlar, bir toplumun paylaştığı inançlar, değerler ve davranış kalıplarını ifade ederken, gelenekler bu normların nesiller boyunca aktarılmasını sağlar. Badinter, anneliğin her kadının kişisel ve kültürel tarihine sıkı sıkıya bağlı olduğunu ifade eder. Anneler, genellikle bu kültürel normları ve gelenekleri kızlarına aktarma sorumluluğunu taşır. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte, genç nesiller bu normlara ve geleneklere eleştirel bir gözle bakabilir ve hatta bu normlara karşı direnç geliştirebilirler.

Kültürel normlar ve gelenekler, kız çocuklarının evlenme yaşı, meslek seçimi ve sosyal çevre seçimlerinde de belirleyici rol oynamaktadır. Anneler, kızlarının toplumun belirlediği kurallara uymasını ve bu kurallar çerçevesinde hareket etmesini beklerken, kızlar kendi yollarını çizmek isteyebilir. Bu durum, özellikle kızların modern ve geleneksel değerler arasında sıkıştığı durumlarda daha belirgin hale gelir ve anne-kız çatışmalarının kaynağı haline gelebilir.

1.2.6.3. Sosyal Çevre ve Aile Dışı Etkiler

Anne-kız ilişkileri, sadece aile içindeki dinamiklerle değil, aynı zamanda sosyal çevre ve aile dışı faktörlerle de şekillenir. Sosyal çevre, bireyin içinde bulunduğu toplum, arkadaş grupları, eğitim ortamları ve medya gibi unsurları içermektedir. Bu unsurlar, kız çocuklarının değer yargılarını, inançlarını ve davranış kalıplarını önemli ölçüde etkiler. Özellikle modern toplumlarda, sosyal medya ve popüler kültür, genç kızların kimliklerini inşa etme süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, annelerin değer verdiği geleneksel normlarla sosyal çevrenin sunduğu yeni değerler arasında bir çatışma yaratabilir.

1.2.7. Anne-Kız İlişkilerinde Krizler ve Dönüm Noktaları

Anne-kız ilişkileri, hayatın çeşitli dönemlerinde karşılaşılan krizlerle önemli değişimlere uğrayabilir. Kriz anları, genellikle beklenmedik olaylar veya ani değişiklikler sonucu ortaya çıkar ve bu durumlar, ilişkilerin dinamiklerini köklü bir şekilde etkileyebilir. Örneğin, bir sağlık sorunu, ekonomik bir kriz veya aile içindeki büyük bir değişiklik, anne-kız arasındaki ilişkiyi yeniden şekillendirebilir. Kriz anlarında, ilişkilerde genellikle bir yeniden yapılanma süreci gözlemlenir; bu süreçte taraflar, mevcut durumla başa çıkabilmek için yeni roller ve sorumluluklar üstlenirler. Dolayısıyla, kriz anlarında yaşanan değişimler, hem riskler hem de fırsatlar barındıran karmaşık süreçler olarak değerlendirilebilir.

1.2.8. Anne-Kız Çatışmalarının Çözüm Sürecindeki Zorluklar

Çatışmaların çözümü, özellikle aile içi dinamikler söz konusu olduğunda, karmaşık ve zorlu bir süreçtir. Çatışmaların çözümünde karşılaşılan en başlıca sorun taraflar arasındaki iletişim hatalarıdır. Taraflar arasındaki duygusal yükler, yanlış anlamalar ve geçmişteki kırgınlıklar, sağlıklı bir iletişimin kurulmasını zorlaştırır. “Diyalog ve iletişim birbirimizi dinleme ihtimali üzerine kuruludur. Dinlemek konuşmaktan önce gelir.”³¹ Bu bilinçten uzak bir iletişim ortamında gerginliklerin ve çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır.

Çatışmalarda yaşanan diğer bir zorluksa tarafların uzlaşmaktan kaçınmasıdır. Çatışma yaşayan bireylerin birbirlerinin hakları konusunda anlayış göstermemesi ve kendi haklılıkları konusunda direnmeye devam etmeleri çözüm sürecini tıkanma noktasına getirebilir.

1.2.9. Anne-Kız Çatışmalarının Uzun Vadeli Etkileri

Anne-kız arasındaki çatışmalar, hem kız hem de annenin psikolojik sağlığı üzerinde derin izler bırakabilir. Yaşanan çatışmalar, kız çocukta güvensizlik, düşük özgüven, kaygı ve depresyon gibi sorunlara yol açabilir. Bu durum, kızın yetişkinlikteki ilişkilerini ve genel huzurunu etkileyebilir. Anneler için ise, kızlarıyla yaşadıkları çatışmalar suçluluk duygusu, yabancılaşma, yetersizlik hissi ve depresyon gibi sorunlara neden olabilir. Uzun vadede çözülememiş çatışmalar, nesilden nesile aktarılarak aile içindeki iletişimi ve bağları zayıflatabilir. Forward, bu durumu “Anneyle kurulmuş güçlü bir bağ olmadığında, kadınlar

---

³¹ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 271.

genellikle yaşam boyu sersemletici bir kayıp ve yoksunluk hissiyle mücadele ederler”³² şeklinde ifade etmiştir.

1.3. Anne-Kız Çatışmalarına Somut Örnekler ve Çözüm Önerileri

1.3.1. Anne Kız Çatışmalarına Güncel Bir Bakış

Anne-kız arasında hayatın her döneminde çatışmalar yaşanabilir. Çocuklukta başlayan masum çatışmalar, ilk gençlikte artarak her iki taraf için de daha yıkıcı olmaya başlar. Hatta annesiyle farklı konularda çatışmalar yaşayan bir kız, kendisi de anne olduğunda bir taraftan annesiyle çatışmaya devam ederken bir taraftan da kendi kızıyla çatışma içinde olabilir. Her dönemin çatışması farklı konularda ve farklı etkilerde olabilir. Fakat ergenlik dönemi, hem anne hem de kız için en zorlu süreçlerden biridir. Annenin koruma içgüdüsü, büyüyen kız çocuğunun değişen duyguları, kimlik arayışı ve özgürlük isteği, anne-kız arasındaki ilişkiyi gerginleştirebilir.

Anneler ve kızları arasındaki çatışmalar, genellikle kişisel hedef ve amaçlar, kuşak farkları, kültürel normların zaman içinde değişimi, bireysellik arayışı ve toplumsal beklentiler gibi nedenlerle ortaya çıkar. Bu çatışmalar, her ailenin dinamiklerine ve yaşadığı döneme göre farklılık gösterebilir. Ancak günümüzde anne-kız çatışmalarının genellikle aşağıdaki konular etrafında seyrettiği söylenebilir:

1.3.1.1. Giyim ve Dış görünüş Üzerine Çatışmalar

İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri örtünmedir. Ancak hiçbir insan sadece örtünmek amacıyla giyinmez. Örf, adet, kültür, cinsiyet ve din gibi pek çok unsur bireylerin kıyafet seçimlerinde etkili olur.³³ Özellikle kız çocuklar, çocukluk dönemlerinden itibaren kıyafetlerini seçmeye başlar ve bu durum ergenlik dönemine kadar da artarak devam eder. İlk gençlik yıllarında kıyafet seçimleriyle birlikte, makyaj, saç modelleri, örtünme gibi konularda anne-kız arasında sık sık fikir ayrılıkları yaşanabilir. Anneler genellikle daha muhafazakâr veya klasik bir tarzı tercih ederken, kızlar ise modern zaman akımlarını ve

---

³² Susan Forward, *Sevgisiz Anneler; Yetişkin Kızlar İçin İyileştirici Bir Rehber* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2024), 17.

³³ M. Enes Vural - Ali Ayten, *Ah Bu Gençler* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2023), 98.

moda olanı takip ederler. Bu tercihler kıyafetle de sınırlı kalmayıp, botoks ve dövme yaptırma, aşırı makyaj kullanımı gibi durumları da beraberinde getirebilir.

Gençlerin giyim kuşam davranışlarının arkasındaki en önemli nedenlerden biri, özdeşim kurma ihtiyacıdır. Akran etkisi, bu özdeşim sürecinde önemli bir katalizör görevi görerek, gençlerin giyim tarzlarını belirlemede büyük bir etki yaratır.³⁴

Değişen moda anlayışı ve kişisel özgürlük arayışı ilk önce kıyafet seçimlerini etkiler. Ergenlik döneminde artan bireysellik çabası gençlerde kendi tarzlarını oluşturma ve bunu ifade etme isteğini güçlendirir. Kızın, ailenin ve toplumun kabul sınırlarını aşan ve kendi mahremiyetini zedeleyecek şekilde giyinmesi ve aşırı makyaj kullanması anneleri tarafından kabul görmeyebilir. Anneler böyle durumlarda çoğu zaman kızlarının abarttığını, doğallığını kaybettiğini düşünürken, kızlar ise bu şekilde kendi tarzlarını ifade ettiklerini düşünebilirler.

Kıyafetler, gençler için sadece bir ifade aracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda yetişkin otoritesine karşı bir başkaldırı aracı da olabilir. Özellikle ergenlik döneminde kimlik arayışı içinde olan gençler, ebeveynlerinin belirlediği kurallara ve beklentilere karşı çıkarak kendi tarzlarını oluşturmak isterler. Bu durumda kıyafetler, isyanın bir sembolü haline gelir.³⁵ Bazen de erkeksi kıyafetler ve karşı cinsin tutum ve davranış özellikleriyle anneyi ‘maskülen protesto’ edebilirler.

Kıyafet ve dış görünüş konularında yaşanan çatışma konularından biri de ‘örtünme’dir. Örnekler incelendiğinde; başörtüsünü açma veya kapama kararı, birey için karmaşık ve duygusal bir süreçtir. Çevre baskısı, dini inançlar ve içsel çatışmaların bir araya gelmesi, bu süreci psikolojik olarak oldukça zorlayıcı hale getirebilir. Özellikle çevrenin başörtüsünü dini bir sembol olarak görmesi ve kişinin dinden uzaklaşacağı endişesi, bireyin yaşadığı içsel mücadeleyi daha da derinleştirebilir.³⁶

Bu dönemde ortaya çıkabilecek diğer çatışma konusu da dövme uygulamalarıdır. Anne, kızının dövme yaptırmasına, dövmenin bir ömür boyu vücutta kalacak olması ve cilde zarar verebileceği gerekçesiyle sıcak bakmayabilir. Aynı şekilde bu durumun ailenin sosyal çevresi tarafından hoş karşılanmayabileceğini de düşünebilir. Kızı ise çoğu zaman, artık büyüdüğü ve kendi vücudu hakkında kararlar verebileceği düşüncesine sahiptir.

---

³⁴ Vural - Ayten, *Ah Bu Gençler*, 103.

³⁵ Dolgin, *Ergenlik Psikolojisi*, 521.

³⁶ Ümit Horozcu, *Kayıp Giden Başörtüsü* (Ankara: Eskiye Yayıncıları, 2023), 33.

İnançlar, toplumsal beklentilerin oluşmasını sağlayan en temel faktördür. Dinin emir, izin ve yasaklarının yanında, gelenek ve görenekler, alışkanlıklar ve eski deneyimler ailenin ve toplumun beklentilerini şekillendirebilir. Gümüşel'e göre: "Geleneksel olarak beklenen, genel kabule uygun biçimde kızların kız gibi, erkeklerin erkek gibi görünmesidir. Toplumsal algı, geleneksel beklentiye uygun görünümü onaylar, uygun olmayana da eleştirir."³⁷ İslam'da kişisel bakım ve süslenme, belirli sınırlar çerçevesinde teşvik edilirken, aşırılıklardan kaçınılması öğütlenir. Karşılıklı anlayış göstermek, empati yapmak ve etkili iletişim kurmak bu çatışmaların çözümünde etkili olacaktır.

1.3.1.2. Arkadaş Çevresi ve Dışarda Vakit Geçirme Üzerine Çatışmalar

Kızının ev dışında geçirdiği sürenin artması, geç saatlere kadar süren birliktelikler ve kızının bu sürelerde dâhil olduğu etkinliklerin bilinmemesi annesini ve dolayısıyla ailesini endişelendirebilir. Anne kızlarının çevresinden zarar görmesini ve mutsuz olmasını istemez. Bu nedenle anneler kızlarının çevreleriyle olan ilişkilerini kısıtlama ihtiyacı duyabilirler. Kaygılanma ile başlayan ve yasaklamalara kadar varabilecek bu davranış, anne kız arasında çoğu zaman çatışmalara ve gerginliklere yol açar. Tarhan bu durumdaki aileleri, "Çocuklarının ellerinden kayıp gittiğini düşünecekler; çocuklarının yanlış şeyler yapacağı, kötü bir ortama uyup hayatını mahvedebileceği konusunda endişe duyacaklar ve bu endişe ebeveynleri çocuklarını kontrol etmeye itecektir" şeklinde tarif eder.³⁸

Gençler ev dışındaki hayatı deneyimlemek için dışarı çıktıklarında, kendi beceri, sınır ve özgüvenlerini de sınanmış olurlar. Sosyalleşme ihtiyacının belirgin bir şekilde ortaya çıktığı ergenlik döneminde arkadaşlar ve onlarla geçirilen süreler, ergen gençlerin tercihlerinde öncelikli olarak yer bulur.³⁹

Gençlik yılları, akranlarıyla etkileşim içinde olarak birey olmanın ve toplumun bir parçası olmanın ilk adımlarının atıldığı dönemdir.⁴⁰ Gençlerin sosyalleşme sürecinde akran etkisi, bireysel kimliklerinin oluşumunda belirleyici bir rol oynar.⁴¹ Arkadaşları tarafından sevilmenin, kabul görmenin ve onaylanmanın kişisel gelişimine katkısı olacaktır.

³⁷ Orhan Gümüşel, *Genciz Biz*, 52.

³⁸ Nevzat Tarhan, *Bilinçli Genç Olmak* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2023), 30.

³⁹ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 41-42.

⁴⁰ Vural - Ayten, *Ah Bu Gençler*, 110.

⁴¹ Gümüşel, *Genciz Biz*, 67.

Ergenlik döneminde gençler, bağımsızlıklarını ilan etmek için bazen ailelerinin karşı çıktığı arkadaşlıklar kurabilir.⁴² Anneler, kızlarını dış dünyanın tehlikelerinden koruma içgüdüsüne sahiptirler. Kızların karşı cinsle olan ilişkileri ve toplumda sürekli artan kadınlara yönelik şiddet olayları bu içgüdüğü tetikleyebilir ve annelerin aşırı koruyucu bir tutum sergilemelerine neden olabilir.

Yapılan bir araştırmada, gençler, ailelerinin kız çocuklarının arkadaşlık ilişkilerine erkek çocuklara göre daha fazla müdahale ettiğini belirtmektedir.⁴³ Kızlar bu durumları tepkiyle karşılamak yerine; annelerinin iyi niyetinin ve kendilerini koruma içgüdüsüyle hareket ettiğinin bilincinde olmalıdır. Anneler de kızlarını sosyal hayattan tamamen koparmadan, belli sınırlar içinde hareket etmelerine imkân tanınmalıdır. Anneler, çocuklarının gelişimi için olumlu arkadaş çevresinin gerekli olduğunu düşünerek kızlarına rehberlik edebilirler. Kızlarının arkadaş seçimlerini gözlemleyerek, onlara zarar verebilecek ilişkilere karşı kızlarını uyarabilirler.

Gençler, arkadaşlarıyla birlikte geçirdikleri zaman sayesinde sosyalleşerek, birbirlerinin sorunlarını paylaşır ve ortak çözüm yolları bulabilirler.⁴⁴

Genç kızların karşı cinsle arkadaşlık kurması, onların sosyal, duygusal ve kişisel gelişimine önemli katkılar sağlar. Bu ilişkiler, genç kızların kendilerini tanımalarına, sosyal çevrelerini genişletmelerine ve kişisel düşünce ve duygularının farkına varmalarına yardımcı olur.⁴⁵

Genç kızların karşı cinsi tanıma ihtiyacı, doğal bir süreçtir. Ancak, bu süreçte hem bireysel özgürlüklerin sınırlandırılmaması hem de toplumun belirlediği sınırların aşılması önemlidir. Aşırı denetim, gençleri sağlıklı ilişkiler kurmaktan alıkoyarken, denetimsiz özgürlük ise onları riskli durumlara itebilir. Bu nedenle, gençlerin cinsellik, ilişkiler ve sınırlar konusunda doğru ve yeterli bilgiye sahip olması, ailelerin ve toplumun destekleyici bir rol oynaması ve bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.⁴⁶ Karşı cinsle duyulan bu ilgi de doğal olup, ileride toplumun çekirdeği olan aileyi oluşturacak ilişkilerin temeli bu aşamada oluşur.

---

⁴² Vural - Ayten, *Ah Bu Gençler*, 113.

⁴³ Haluk Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 149.

⁴⁴ Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 145.

⁴⁵ Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 152.

⁴⁶ Altinköprü, *Genç Kız Psikolojisi*, 257.

İslam, iyi ahlaklı ve manevi hassasiyetleri gelişmiş insanlarla arkadaşlık kurmayı, haram eğlence ve etkinliklerden uzak durmayı tavsiye eder. Dini inançların rehberliğinde hareket eden gençler, arkadaş çevrelerinde daha mutlu olurken ailelerin izinlerini ve gönüllerini de almış olurlar.

1.3.1.3. Başarı Dayatmaları Üzerine Çatışmalar

Çocuklarının fizyolojik, psikolojik, sosyal ve mesleki gelişimlerini hedefleyen aileler, bu amaca ulaşmak için çocukları üzerinde başarı dayatması uygulayabilir. Çoğu zaman çocuklarının hedef, hayal ve potansiyellerin göz ardı edildiği bu sürece, çocukların akranlarıyla kıyaslanmaları ve sürekli bir rekabet içinde yaşatılmaları da eşlik eder.

Anaokuluna giden çocuklar üzerinde bile bu baskının oluşmaya başladığı söylenebilir. Modern çağın başarı odaklı dayatmalarının bir sonucu olarak, günümüzde "proje çocuklar" kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram, ebeveynlerinin yüksek beklentileri ve hırsları doğrultusunda, çocuklarının her alanda "mükemmel" olmasını hedefleyen bir yaklaşımı ifade eder. Proje çocuklar çoğu zaman okul derslerinin yanı sıra, çeşitli kurslar, spor aktiviteleri, sanat dersleri ve özel derslerle dolu yoğun bir programa sahiptirler. Aileler, çocuklarının iyi performans göstermeleri için aşırı miktarda zaman, para ve emek harcarlar.

Anne-babaların, çocuklarını kendi idealleri ve gerçekleşmemiş hayalleri doğrultusunda şekillendirme çabaları, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Ebeveyninin hayallerini gerçekleştirmek durumunda kalan çocuk, kendisine ait olmayan bir yükü de üstlenmiş olur.⁴⁷ Ebeveynler, çocukları için gerçekçi olmayan hedefler belirlemek yerine, onların doğal gelişimlerine uygun beklentiler içerisinde olmalıdır.

Her çocuk farklı yeteneklere ve ilgi alanlarına sahiptir. Ailelerin çocuklarının bireysel farklılıklarına, yeteneklerine ve ilgi alanlarına saygı göstermesi ve gerçekçi beklentiler içinde olması, bu tür çatışmaları önleyebilir.

1.3.1.4. Gelecek Planları Üzerine Çatışmalar

---

⁴⁷ Geçtan, *İnsan Olmak*, 49.

Anne ve kız arasındaki bağ dünyanın en özel bağlarından biri olsa da, gelecek planları konusunda çatışmalar yaşanabilir. Okul tercihleri, eğitim hayatındaki diğer seçimler, meslek ve işyeri seçimi, kariyer beklentileri ve eş seçimi gibi konularda annelerin beklentileri ile kızının hedef ve hayalleri uyuşmayabilir.

Anne, kimi zaman kızının tercihlerini onaylamazken kimi zaman da kendi hayal ettiği mesleği, okulu veya eş adayını kızına dayatabilir. Anne ve babanın kendi hayatlarındaki ‘yaşanmamışlık duygusu’ çocuklar üzerinden hayata geçirilmek istenir. Geçtan bu hususta; “Bu duygular bazı ana-babanın kendi geçmişinde gerçekleştiremediği umut ya da beklentileri de içerebilir. Anne ya da baba, kendi yaşamında yapmak isteyip de yapamadıklarının umudunu çocuklarıyla sürdürmek isteyebilir” der.⁴⁸ Çoğu zaman kızın tercihleri yok sayılarak anneler tarafından yapılmaya çalışılan gelecek planları, kızların kendi hayalleriyle uyuşmaz. Tarhan bu çatışmayı yaşayan gençlere şöyle seslenir: “Anne-babanın seninle ilgili en çok kaygılandıkları alanlardan birisi eğitimin, geleceğindir. Senin gelecekte kendine yetmeni, iyi ve güzel şeyler yapmanı, mutlu olmanı isterler; bu yüzden kaygılanmaları, bu konuda plan yapmaları son derece doğaldır.”⁴⁹

Annelerin ve kızlarının fikir ve düşüncelerini birbirlerine açık bir şekilde ifade etmeleri önemlidir. Annenin, kızının hayallerinin ve hedeflerinin farkında olması; kızın da, annesinin kendisine engel olmadığına, ona doğru yolu göstermeye çalıştığına ve vereceği kararlarda kendisine destek olacağına inanması gerekir.

1.3.1.5. Sosyal Medya ve Teknoloji Kullanımı Üzerine Çatışmalar

Son yıllarda teknolojinin hızlı gelişimi, toplumsal kültür ve haberleşme kanallarının değişimine neden olmuştur. Her an erişilebilen sosyal medya uygulamalarının aşırı kullanımı, toplumun birçok kesiminde olduğu gibi anne-kız ilişkilerinde de gerginliklere ve çatışmalara yol açabilmektedir.

Belirgin bir toplumsal, kültürel ve teknolojik değişim sürecinden geçen 21. yüzyıl nesli için Köse, “bu yüzyılın çocuklarına bir isim koyulacaksa eğer bunun adı, ‘doğuştan

---

⁴⁸ Geçtan, *İnsan Olmak*, 38.

⁴⁹ Tarhan, *Bilinçli Genç Olmak*, 30.

dijital' olmalı" demiştir. Köse'ye göre "Değişkenliğin ve dinamizmin hâkim olduğu bu neslin en önemli özelliği; sabırsız, tahammülsüz ve anlık bellek sahibi olmalarıdır."⁵⁰

Anne kızın sosyal medyada sanal arkadaşlıklar kurmasından, mahremiyetini ihlal etme ihtimalinden, gerçek hayatı ihmal etmesinden ve zamanının çoğunu sosyal medyada geçirmesinden kaygılanırken; kızı sosyal medyada kabul görmeye, gerçek hayatta erişemediği saygınlığı kazanmaya çalışabilir. Geç saatlere kadar süren teknoloji kullanımı uykusuzluk ve sağlık sorunlarına sebebiyet verebilir.

Çocukların sosyal medya kullanım alışkanlıklarını düzenlemek için, ailelerin belirli kurallar ve sınırlar oluşturması önemlidir. Ancak, gün boyu beklenen belirgin bir saat yerine, annenin çocuğun ilgi alanlarına ve kişiliğine göre esnek bir yaklaşım benimsemesi önerilmektedir. Anne, çocuğun ekran süresini kontrol ederken, çocuğun ilgi alanlarını keşfetmesine ve diğer etkinliklere yönelmesine olanak tanıyacak yöntemler geliştirebilir. Bu sayede, çocuk zamanla kendi dijital alışkanlıklarını dengelemeyi öğrenebilir.⁵¹ Ayrıca sosyal medyanın yerini doldurabilecek etkinlik ve aktiviteler çocuk ve gençler için yoğun sosyal medya kullanımına karşı çözüm olabilir.

İnsan hayatının en değerli unsurlarından biri olan zamanın kıymetini bilmek ve onu en iyi şekilde değerlendirmek dinimizin öğretilerinden biridir. Dünya üzerindeki kısıtlı zamanımızı sosyal medyada israf etmek yerine, zamanımızı daha anlamlı iş ve meşgalelere ayırmalıyız.

Bağımlılık seviyesine gelen sosyal medya kullanımı konusu bir Cuma hutbesinde şu şekilde özetlenmiştir: "Bugün bizler için teknolojiden tamamen uzak bir hayat sürmek elbette mümkün değildir. Zaten İslam'ın da böyle bir talebi yoktur. Ancak teknolojiyi helal-haram hassasiyeti taşıyarak, ahlaki ilkeleri koruyarak, insan hak ve özgürlüklerini ihlal etmeden kullanmak öncelikli sorumluluğumuzdur. Böylece vaktimizi daha verimli ve emeğimizi daha anlamlı hale getirebiliriz."⁵²

1.3.1.6. Sağlıkta Zararlı Maddelerin Kullanımı Üzerine Çatışmalar

⁵⁰ Ali Köse, *Dinin Geleceği* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023), 8.

⁵¹ Barbarosoğlu - Şişman, *Adı Konmamış Çağda Yeni Anne Babalar*, 62.

⁵² "https://www.diyane.gov.tr/tr-tr/Kurumsal/Detay/26261/cuma-hutbesi-teknoloji-bagimlilik-ve-sosyal-medya-ahlaki", ts. (Erişim: 10.09.2024).

Tarhan, “Bir kimsenin uyuşturucu bir maddeye vazgeçemeyecek şekilde tutkun hale gelmesi, ondan kopamaması, tehlikeli ve zararlı olduğunu bildiği halde onunla bağlantısını devam ettirmesi durumunu” bağımlılık olarak tanımlamıştır.⁵³ Annelerin kızlarının madde, sigara ve alkol kullanımına karşı çıkmasının temel nedenleri, kızlarının sağlığı, geleceği ve mutluluğu hakkındaki derin endişeleridir. Madde bağımlılığı, tedavi edilmesi zor ve uzun bir süreçtir. Bununla birlikte, zararlı madde kullanmak kişinin akli melekelerinin doğru çalışmasına engel olur. Ahlaki bir çöküş yaşayan birey, toplumsal yaşamdan da soyutlanır.

Çocukların zararlı alışkanlıklardan korunması için, öncelikle anne-babanın zararlı maddelerden uzak durarak çocuklarına örnek olması büyük önem taşır. Ebeveynler, çocuklarına ne yapmaları gerektiğini söylemek yerine, çocuklarından bekledikleri davranışları sergileyerek onlara doğru yolu gösterebilirler.⁵⁴ Anne-babalar bağımlılık yapan her türlü zararlı maddeden uzak dursa bile, çevresel birçok faktörden de etkilenen gençler yine de madde kullanımına başlayabilir.

Çocuklara yasaklar koymak ve zararlı alışkanlıklardan korumak amacıyla baskı uygulamak her zaman doğru sonuç vermeyebilir. Ebeveyn olarak çocuklara örnek olmak ve zararlı alışkanlıklar edinilmeden gerekli uyarıları yapmak gerekmektedir. Sağlıklı yaşama becerileri kazandırarak özdenetimi gelişmiş bireyler olmalarına yardımcı olmak, çocukların bu alışkanlıklardan uzak kalmalarını sağlayabilir.⁵⁵

İslam, sağlıklı ve huzurlu bir hayat için, zararlı maddelerden uzak tutarak, insanın aklını, bedenini, ailesini ve toplumu korumayı amaçlar.

1.3.1.7. “Ebeveynleşmiş Kız Çocukları” Olgusu Üzerine Çatışmalar

Ebeveynleşmiş çocuk kavramı, aile sistemleri teorisinde, özellikle Minuchin ve arkadaşlarının çalışmalarıyla gündeme gelmiş önemli bir konudur. Ebeveynleşmiş çocuk, normalde ebeveynin üstlenmesi gereken görev, sorumluluk ve rolleri, olgunlaşmamış bir çocuğun üzerine alması anlamına gelir. Bu durum, genellikle ailenin bir veya her iki ebeveyni, fiziksel veya psikolojik olarak aileden uzaklaştığında ortaya çıkar.⁵⁶

---

⁵³ Tarhan, *Bilinçli Genç Olmak*, 61.

⁵⁴ Doğan Cüceloğlu, *Geliştiren Anne-Baba*, 75.

⁵⁵ Altinköprü, *Genç Kız Psikolojisi*, 211.

⁵⁶ Ebru Akün, “Çocuklukta Ebeveynleşme Yaşantılarının Özellikleri ve Birey Üzerindeki Etkileri” 5/10 (2017), 223.

Farklı aile dinamikleri, çocukları vaktinden önce olgunlaşmaya zorlayabilir. Özellikle aile içi şiddet, ebeveynlerin psikolojik sorunları veya çiftler arasındaki uyumsuzluk gibi durumlar, çocukları ailenin yükünü taşımaya iter. Çocuklar, ebeveynlerinin yerine geçerek, onların işlerini yapar, duygusal destek olmaya çalışır ve hatta aileyi bir arada tutmaya çabalar. Bu durum, özellikle kız çocuklarında daha sık görülür; zira toplumumuzda kız çocukları, gelecekte anne olacakları düşüncesiyle daha erken yaşta bakım veren rollerine hazırlanırlar.⁵⁷

Kızlarından duygusal, ekonomik ve fiziksel olarak destek bekleyen annelerin bu tutumu, çocuklarda erken yaşta ebeveynleşme davranışlarına neden olur. Özellikle kız çocuklarını yardımcı olarak gören annelerin, onlara güçlerinin üzerinde sorumluluklar yüklemesi, bazen anne kız çatışmalarına neden olabilir.

Bu çocuklar, başkalarının beklentilerini karşıladıkça değer gördüklerini düşünürler. Bu nedenle, yetişkinlikte sağlıklı sınırlar belirlemede güçlük çekerler ve istismarcı ilişkilerde bulunma riskleri yükselir. Kendi ihtiyaçlarını ifade etmekten çekinirler ve sürekli olarak başkalarının onayını aramaya devam ederler.⁵⁸

Çocukluktaki ebeveynleşme bireyin yetişkinlik dönemindeki ilişkileri üzerinde derin etkiler bırakabilir. Kendi ihtiyaçlarını ihmal eden kompulsif bakım veren davranışlar, Slagle'nin de çalışmasında belirttiği gibi evliliğe karşı olumsuz tutumlar, ilişki zorlukları yaşanabilir.⁵⁹ Yetişkinliğinde yaşadığı bu olumsuz durumlardan ve ilişkilerden dolayı, kız anneye dönük haksızlık ve affedememe duyguları hissedebilir.

Bu durumun etkilerini azaltmak için bireyler, terapi gibi yöntemlerle destek alabilir. Terapi sürecinde, birey kendi duygularını tanımayı, ifade etmeyi ve sağlıklı sınırlar koymayı öğrenir. Ayrıca, Goff'un terapi yaklaşımında vurguladığı gibi, aile sistemindeki sorunların çözülmesi de önemlidir. Ebeveynlere çocuklarının aileye katkıları konusunda farkındalık kazandırmak ve onlardan yaşlarına uygun olmayan beklentiler içinde bulunmamalarını sağlamak, çocuğun hem duygusal hem de sosyal gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır.⁶⁰

---

⁵⁷ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 51-52.

⁵⁸ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 53.

⁵⁹ Akün, "Çocukluktaki Ebeveynleşme Yaşantılarının Özellikleri ve Birey Üzerindeki Etkileri", 231.

⁶⁰ Akün, "Çocukluktaki Ebeveynleşme Yaşantılarının Özellikleri ve Birey Üzerindeki Etkileri", 234.

İKİNCİ BÖLÜM:

1.1. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

1.1.1. Din ve Maneviyat

İnsan, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönlerinin yanı sıra manevi ve dini bir varlıktır. Bu boyutların birbiriyle etkileşimi, insanın bütünsel sağlığını ve mutluluğunu belirler. Ancak modern dönemde, manevi ve dini değerler sıklıkla göz ardı edilmeye çalışılmıştır.⁶¹

Moore, modern yaşamla birlikte insanların hayatında dini uygulamalara yer olmadığını, bu durumun manevi deneyimlerden mahrum kalmasına neden olduğunu söylüyor.⁶² Bu yaklaşım, insanın derinlemesine ihtiyaç duyduğu anlam arayışını ve içsel huzuru göz ardı ederek, materyalist bir yaşam tarzını öne çıkarmıştır. Ancak, modern hayatın sunduğu tüketim çılgınlığı, rekabetçi ortam ve yüzeysel ilişkiler, insanları derin bir mutsuzluğa sürüklemiştir. Modern insan, maddi dünyanın sunduğu geçici hazların yanı sıra, derin bir anlam arayışına girmiştir. Maneviyat ve din, bu arayışta insanlara rehberlik ederek, yaşamlarına bir amaç ve yön vermektedir. İnsanlar, manevi değerlere yönelerek iç huzurunu bulmakta, stresle daha iyi başa çıkmakta ve daha anlamlı ilişkiler kurmaktadır.

İnsanlar arası ilişkileri düzenleyen ve insanların iyi şeyler yapmasını, barış ve huzur içinde yaşamasını sağlayan kurallar bütünü olarak tanımlanan din,⁶³ bireylere hayata dair anlam, amaç, sunarak mutluluk düzeylerini artırabilir. Pargament dini inanç ve uygulamaların, bireylerin yaşamındaki zorluklarla nasıl başa çıktıklarını anlamalarında ve duygusal olarak desteklenmelerinde önemli bir rol oynadığını vurguladığını belirtirken; Spilka, Shaver ve Kirkpartrick'e göre ise dini açıklama tarzları ile insan pek çok durumda huzuru yakalayabilmekte, yaşadıkları zorluklarla daha iyi başa çıkabilmekte ve geleceğe dair umutlarını koruyabilmektedirler.⁶⁴ Ayrıca dinî topluluklar, bireylere güçlü bir sosyal destek

---

⁶¹ Fatma Coşkun, "Dünden Bugüne Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri", *İlâhiyât: Akademik Araştırmalar Yıllığı* 5 (2022), 75.

⁶² Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 231.

⁶³ Mehmet Alparslan vd., *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2011), 22.

⁶⁴ Seyfi Yapıcı, *Ruh ve Sağlığı ve Din: Psikososyal Uyum ve Dindarlık* (Adana: Karahan, 2021), 90.

ağı sunar. Bu sayede insanlar yalnızlık hissetmez ve zor zamanlarda birbirlerine destek olurlar.

Yinger'in tanımlaması da bu çerçevede değerlendirilebilir. Ona göre din; "engellenmeler, hayal kırıklıkları ve çaresizliklerden kaynaklanan kaygı ile baş edebilmek için gösterilen bir tür çaba"dır.⁶⁵ İnsanlar, kontrol edemedikleri durumlar karşısında kendilerini çaresiz hissedebilirler. Din, bu kontrol duygusunu yeniden kazandırmak için bir araç olarak kullanılabilir. Dini uygulamalar stres seviyesini düşürerek, bireyin daha iyi bir psikolojik durumda olmasını sağlar. Dini inançlar, bireye, olayların kontrolünün aslında kendi elinde olmasa bile, daha büyük bir güç tarafından yönetildiğine dair bir inanç sunar.⁶⁶

Yavuzer'in de vurguladığı gibi bütün bulgular dinin, insanın sosyal, psikolojik ve fiziksel boyutlarını olumlu etkilediğini göstermektedir.⁶⁷

Maneviyat, "vahiy kaynaklarından esinlenme sonucunda inancı güçlendiren her türlü düşünce, yaklaşım ve faaliyeti"⁶⁸ olarak tanımlanmaktadır. "Spiritus" kökünden gelen maneviyat, yaşamın anlamını anlama çabası, insanın hayatı boyunca elde ettiği deneyim⁶⁹ insanı diğer varlıklardan ayıran kişisel inanç ve uygulamalar, acı içinde bile olsa hayatı yaşamaya değer hale getirme olarak kurgulanmıştır.⁷⁰

Maneviyat, insanın hayatına bir anlam ve amaç kazandırır. Bireyin kendi iç dünyasıyla kurduğu ilişkinin yanı sıra, diğer insanlarla ve varlık âlemiyle olan ilişkisini de şekillendirir.

Din ile maneviyat, insanın anlam arayışı, ahlaki değerler ve kutsalulaşma amacının olması gibi ortak noktalara sahip olsa da, aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Din, genellikle belirli inanç sistemleri, ritüeller ve hiyerarşik yapılar içeren kurumsal bir yapıya sahip iken, maneviyat, daha çok kişisel ve içsel bir deneyimdir.

Maneviyat ve din, insanın hayatına anlam katan, sosyal ilişkilerini düzenleyen ve bireylere bir kimlik kazandıran önemli kaynaklardır. İnsanın varoluşsal sorularına cevap

---

⁶⁵ Yapıcı, *Ruh ve Sağlığı ve Din: Psikososyal Uyum ve Dindarlık*, 13.

⁶⁶ Ali Ulvi Mehmedoğlu - Melike İlerisoy, "Din Psikolojisi ve Aile Çalışmaları", *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 4 (2021), 87.

⁶⁷ Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 81.

⁶⁸ Karabacak, *Aile İçi Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Dini Danışmanlığın Önemi*, 78.

⁶⁹ Coşkun, "Dünden Bugüne Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri", 77.

⁷⁰ Salih Aybey, "Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları. (Batı Karadeniz Örneği)", *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 61/1 (2024), 352.

arayışında, ahlaki değerler sistemini oluşturmada ve toplumsal yapının bir arada olmasını sağlamada büyük rol oynar.

1.1.2. Manevi Danışmanlığın Tanımı ve Kapsamı

Manevi danışmanlık, bireylerin yaşamlarındaki manevi ve dini boyutları ele alarak, onların ruhsal ve içsel yolculuklarında rehberlik eden bir destek hizmetidir. Bu tür bir danışmanlık, kişilerin inanç sistemleri, değerleri, hayatın anlamı ve amacı gibi konular üzerinde yoğunlaşır ve genellikle bireylerin manevi tatmin arayışlarına odaklanır. Manevi danışmanlık, bireylerin sadece dini inançlarıyla değil, aynı zamanda onların kişisel değerleri ve yaşam felsefeleriyle de ilgili olarak rehberlik sunar. Bu hizmet, bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları ve kriz anlarını aşmalarına yardımcı olurken, aynı zamanda onların manevi gelişimlerini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Manevi danışmanlık, bireyin iç dünyasını daha iyi tanınmasına, ihtiyaçlarını fark etmesine ve yaşamın anlamını keşfetmesine yardımcı olan bir psikolojik rehberlik sürecidir. Bu süreç, bireylerin yeteneklerinin gelişmesine, kişisel gelişim göstermelerine, sorunlarıyla başa çıkarak topluma faydalı ve uyumlu bireyler olmalarına yardımcı olur.⁷¹ Manevi danışmanlık, bireylerin yaşadıkları zorluk ve çatışmalar karşısında onlara destek olmayı amaçlayan, psikolojik sorularının çözümünde yardımcı olan bir danışma sürecidir.⁷²

Manevi danışma ve rehberlik, disiplinler arası bir yaklaşım olmakla birlikte, özellikle psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji ve psikiyatri alanları ile ortak çalışarak bireyin, dini ya da seküler ayrımı yapmaksızın tüm sorunlarıyla ilgilenen, psikolojik ve aynı zamanda manevi açıdan kendisini iyi hissetmesini sağlamaya çalışan, kontrol mekanizmasını güçlendirerek, yaşadığı kaygıyı ve huzursuzluğu en aza indirmeyi amaçlayan bir alandır. Dolayısıyla manevi danışmanlık ve rehberlik, bu alanlara karşıt olmadığı gibi bu alanların alternatifi de değildir. Manevi danışmanlık ve rehberlik, referans olarak dini kullanır ama öte yandan da psikoterapi yöntem ve ilkelerinden de faydalanmaktadır. Yani din ile psikoloji arasında durarak, her iki alanın birikiminden yararlanır.⁷³

---

⁷¹ Aybey, “Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları. (Batı Karadeniz Örneği)”, 353.

⁷² İbrahim Furkan Güven, “Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Alanında Yapılan Tezler (2018-2019) Üzerine Değerlendirmeler”, *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 1 (2020), 125.

⁷³ Coşkun, “Dünden Bugüne Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri”, 79.

Dini-manevi danışmanlık Batıda, din ile psikoloji arasında, din psikolojisinin de içerisinde olarak değerlendirilen ve bireylerin, toplumların yaşadığı sorunlara daha iyi çözüm sunmak, sonuç elde etmek amacıyla manevi değerler ile davranış bilimlerinin birlikte kullanıldığı bir alan olarak tanımlanan “pastoral care” ve “pastoral counseling” gibi isimlerle anılmaktadır. Danışma ve rehberlik alandaki ilk çalışmalar batıda 20. yüzyılın başlarında başlamış ve günümüzde birçok kurum ve kuruluşta bir psikososyal uygulama alanı olarak hizmet vermeye başlamıştır. Danışma ve rehberliği, birine yapılan yardım olarak tanımlayacak olursak, aslında insanoğlunun var olmasıyla başladığı da söylenebilir. Allah Hz. Âdem’i yarattığında ona bilmediğini öğretmiş ve onu ilk peygamber olarak görevlendirmiştir. (el-Bakara 2/31) İnsanları dünya ve ahiret ile ilgili destekleme görevi önce ona sonra da diğer peygamberlere verilmiştir.⁷⁴

Ülkemizde hem din eğitimi alanında hem de ağırlıklı olarak din psikolojisi alanında manevi danışmanlık ve rehberlik konusuna ilgi her geçen gün artmaktadır. Ülkemizde manevi danışmanlık ile ilgili hem teorik tartışmaların olduğu çalışmalar yapılmakta hem de uygulamaya yönelik rehber niteliğinde eserler yazılmaktadır. Manevi danışmanlıkta İslâm geleneğini merkeze alan kuram ve uygulamalar arasında transpersonal psikolojinin Türkiye’deki yansımalarından olarak “nefs psikolojisi” ve “sufi psikolojisi” yaklaşımları, tasavvufi kavramlar ve pratikler merkezli manevi danışmanlık yaklaşımları bulunmaktadır.⁷⁵

1.1.3. Manevi Danışmanlığın İlkeleri

1.1.3.1. Empati ve Dinleme Becerileri

Manevi danışmanlıkta empati ve dinleme becerileri, danışman ile danışan arasındaki ilişkinin temelini oluşturur. Empati, danışmanın danışanın duygularını, düşüncelerini ve yaşadığı deneyimleri anlamaya çalışması ve bu anlayışı danışana yansıtması sürecidir. Bu beceri, manevi danışmanlıkta kritik bir rol oynar çünkü danışanın yaşadığı manevi sıkıntıları anlamak ve ona bu süreçte eşlik etmek, danışmanın empati yeteneğini gerektirir. Empati, danışanın kendini anlaşılmış hissetmesine ve danışmana güven duymasına yardımcı olur, bu da manevi danışmanlık sürecinin başarısı için vazgeçilmezdir. Dinleme becerileri ise, empatiyle yakından ilişkili olup, danışanın duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade

---

⁷⁴ Coşkun, “Dünden Bugüne Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri”, 75-76.

⁷⁵ Balcı Arvas, “Peseschkian’ın Psikoterapi Modelinin Manevi Danışmanlık ve Rehberliğe Uyarlanması”, 1158.

edebilmesi için gereken alanı sağlamaktadır. Manevi danışman, aktif dinleme tekniklerini kullanarak, danışanın söylediklerini sadece duymakla kalmaz, aynı zamanda onların altında yatan duygusal ve manevi ihtiyaçları da fark etmektedir. Aktif dinleme, danışmanın dikkatini tamamen danışana vermesini, beden dili ve sözel olmayan ipuçlarını kullanarak danışanın söylediklerini anlamaya çalışmasını içermektedir. Bu süreç, danışanın kendini ifade etme özgürlüğünü artırır ve danışma sürecinin derinleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Empati, tarafların birbirlerini daha iyi anlamalarını ve çatışmanın duygusal boyutunu kavramalarını sağlamaktadır. Özellikle anne-kız ya da eşler arasındaki tartışmalarda, her bireyin kendi bakış açısından haklı olduğunu düşündüğü durumlar sıklıkla görülür. Manevi danışmanlık sürecinde, empati becerisi geliştirilerek tarafların birbirlerini anlamalarına ve çatışmayı bir uzlaşma fırsatı olarak görmelerine destek olunur.

1.1.3.2. Tarafsızlık ve Güven Ortamı Oluşturma

Manevi danışmanlıkta tarafsızlık ve güven ortamı oluşturma, danışanın danışmana güvenmesini ve sürecin etkin bir şekilde ilerlemesini sağlamaktadır. Tarafsızlık, danışmanın kişisel inançlarını, değerlerini ve yargılarını bir kenara bırakıp, danışanın ihtiyaçlarına ve görüşlerine odaklanmasını ifade etmektedir. Manevi danışman, danışanın manevi yolculuğunda ona eşlik ederken, kendi inanç sistemlerini danışana empoze etmemeli ve danışanın manevi ihtiyaçlarına saygı göstermelidir. Bu tarafsız yaklaşım, danışanın kendi manevi değerlerini keşfetmesi ve bu değerlere uygun bir yaşam sürmesi için gerekli alanı sağlamaktadır.

Güven ortamı ise, manevi danışmanlık sürecinde danışanın kendini güvende hissetmesini ve açıkça ifade edebilmesini sağlayan bir unsurdur. Danışan, manevi danışmana güvendiğinde, içsel çatışmalarını, korkularını ve endişelerini paylaşma konusunda daha istekli olmaktadır. Bu güven ortamı, danışmanın samimi, dürüst ve destekleyici bir tavır sergilemesiyle oluşturulur. Danışmanın gizlilik ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalması da bu güvenin pekişmesine yardımcı olmaktadır. Güven ortamı, manevi danışmanlık sürecinin verimli olmasını sağlar ve danışanın manevi gelişimine olumlu katkıda bulunmaktadır.

1.1.4. Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Önemi

Modern hayat, insanları yoğun stres, kaygı ve anlam arayışı gibi sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Manevi danışmanlık, bu sıkıntıları yaşayan bireylere rehberlik eder. Bu süreçte, bireyler kendi değerlerini keşfeder, yaşamlarına anlam katar ve içsel huzura ulaşır. Manevi danışmanlar, bireylerin duygusal dünyalarını daha iyi anlamalarına ve yaşamın zorluklarıyla başa çıkabilmeleri için gerekli araçları sunar. Bu sayede bireyler, daha dengeli ve anlamlı bir yaşam sürerler.⁷⁶

Manevi danışmanlık yöntemleri, bireyin yaşamındaki anlamı yeniden keşfetmesine ve içsel bir denge kurmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, bireyin maneviyatına yönelik derinlemesine bir keşif yolculuğu yapması, sadece bireysel huzuru değil, aynı zamanda çevresindeki insanlarla olan ilişkilerini de olumlu yönde etkiler. Manevi rehberlik sürecinde uygulanan kişisel farkındalık geliştirme yöntemlerinin bireylerde sağladığı derin değişimler, kişinin kendisine yönelik algısını güçlendirerek ruhsal bir denge kurmasına imkân tanımaktadır.

Çevreye baktığımız zaman, manevi yönden eksik kalan bazı insanların alkol, uyuşturucu, şiddet, bağımlılık vb. gibi arzulanmayan davranışlara yönelebildiği görülmektedir. Öte yandan insan bazen hayatında hastalık, kaza, sevilen birinin kaybı, doğal afete maruz kalma, ailevi sorunlar, ekonomik sıkıntılar vb. zorluklarla da karşı karşıya kalabilmektedir. Böyle durumlarda birey ne yapacağını bilemez hale gelebilir, kendisini çaresiz ve zorda kalmış hissedebilir. Bunun için birey bazı çözüm yolları aramak ve onlara başvurmak çabası içinde olabilir. Bu çözüm arayışları içerisinde yer alan manevi danışmanlık, bireyin hastalık, engellilik, kayıp duygusu yaşama vb. gibi zor durumlarda kaldığında manevi referanslarla desteklenmesini ihtiva eder.⁷⁷

Çatışma yaşayan bireyler arasındaki iletişimi güçlendirmeye yönelik manevi danışmanlık teknikleri, tarafların ruhsal huzur bulmalarına, hayatlarına daha anlamlı bir yol çizmelerine ve manevi değerlerini daha güçlü bir şekilde yaşamlarına katkı sağlamaktadır. Manevi danışmanlık ve rehberlik, aile problemlerinin çözümünde, çatışma yaşayan anne ve kızı arasında güven ve anlayışı tekrar tesis eden ve onların manevi ve duygusal gelişimlerini

---

⁷⁶ Balcı Arvas, “Peseschkian’ın Psikoterapi Modelinin Manevi Danışmanlık ve Rehberliğe Uyarlanması”, 1161.

⁷⁷ Aybey, “Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları. (Batı Karadeniz Örneği)”, 354.

destekleyen önemli bir araçtır. Manevi danışmanlık, önce bireyin kendisini, daha sonra da toplumu anlamasına ve anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Dinin bünyesinde barındırdığı kardeşlik, dayanışma ve hoşgörü gibi temel değerler, insanların birbirlerini anlamalarını ve sevmelerini de kolaylaştırmaktadır.

Manevi danışmanlık hizmetini; bilme, ikna olma, yardım alma, moral bulma ve uzlaşma olmak üzere beş temel ihtiyaca dayandıran Cebeci'ye göre birey, bir konuda bilgi almak için ya da edindiği bilgi konusunda ikna olmak için danışmana başvurabileceği gibi, çaresiz kaldığı bir durumda yardım alma, teselli bulma ya da anlaşmazlık yaşadığı bir kişiyle uzlaşma amacıyla da yardım talebinde bulunabilir.⁷⁸

1.1.5. Aile Danışmanlığı

Modern hayatın getirdiği birçok faktör, toplumun temel yapı taşı olan aile ilişkilerine zarar vermiş, aile içinde çatışmalara, evliliklerin sonlandırılmasına ve birçok farklı toplumsal soruna neden olmuştur. Aile bağlarının güçlendirilmesi ve aile içindeki çatışmaların çözümü için 'Aile Danışmanlığı' uygulaması ortaya çıkmıştır.

Aile üyelerinin duygularını tanımalarına ve yönetmelerine yardımcı olur. Aile içindeki anlaşmazlıkları yapıcı bir şekilde çözme becerilerini geliştirir. Sadece aile içindeki sorunları çözmekle kalmaz, aynı zamanda bireylerin kişisel gelişimlerine ve toplumun genel sağlığına da önemli katkılar sağlar. Aile danışmanlığı, aile üyelerinin birbirleriyle daha sağlıklı ve mutlu ilişkiler kurmalarına yardımcı olan bir süreçtir. Böylece çocuklar saygı, sevgi ve hoşgörünün egemen olduğu bir aile ortamı oluşturulur.⁷⁹

Aile danışmanlığında bağışlama, şefkat, sabır ve anlayış gibi manevi değerlerin benimsetilmesini ve çatışmalarını bu perspektiften çözmeleri teşvik edilmektedir. Bu yaklaşım, tarafların birbirlerine karşı daha hoşgörülü olmalarını ve ilişkilerindeki kırgınlıkların ve öfkenin yerini barışa ve karşılıklı saygıya bırakmasına yardımcı olmaktadır.

---

⁷⁸ Aybey, "Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları. (Batı Karadeniz Örneği)", 356.

⁷⁹ Taner Algan, "Aile Danışmanlığı Uygulaması: Dünü, Bugünü, Yarını", 2212.

1.2.Aile İçi Çatışmaların Çözümünde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

1.2.1. Aile ve Din

Aile, tüm toplumların temel yapı taşı olarak kabul edilir. Tarih boyunca ve farklı kültürlerde varlığını sürdüren aile, bireylere kimlik, değerler ve sosyal beceriler kazandırarak toplumun temel birimi olmuştur. Aile içindeki sağlıklı ilişkiler, bireylerin topluma uyum sağlamasını ve başarılı bir yaşam sürdürmesini sağlar. Bu nedenle, ailedeki sorunlar sadece bireyi değil, aynı zamanda tüm toplumu etkileyebilir. Aile içindeki huzursuzluk, iletişim sorunları ve çatışmalar, toplumda suç oranlarının artması, şiddetin yaygınlaşması ve sosyal sorunların derinleşmesi gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle, ailenin korunması ve güçlendirilmesi, hem bireyin hem de toplumun sağlığı için büyük önem taşır.

Dini değerler ve aile kurumu birbirleri üzerinde koruyucu ve destekleyici etkiye etkiye sahiptir.⁸⁰ Vergote “hiçbir iki müessese arasında böylesine bir duygu, yapı ve bağ ahengi gerçekleşemez” şeklinde ifade ederek bu yakın ve tesirli ilişkiye dikkat çekmiştir.⁸¹

Bütün dinler, aile kurumunu ve aile bireyleri arasındaki bağları koruyup sağlıklı bir şekilde devamını sağlamak için prensipler getirmiştir. Bu prensiplerle aile üyelerinin birbiri üzerindeki hak ve görevleri, aile üyelerinin rolleri ve sorumlulukları düzenlenmiştir. İslam dini de aileye muazzam önem vermekte, getirdiği düzenlemelerle ailenin huzurunu ve mutluluğunu amaç edinmektedir. Ayette “İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve rahmet var etmesi Allah’ın varlığının belgelerindedir. Bunda düşünen insanlar için dersler vardır.”⁸² buyurularak, aile bireyleri arasındaki sevgi ve merhametin aile huzuruna vesile olacağı ifade edilir.

1.2.2. Dini Kaynaklarda Anne ve Çocuk

İslâm’a göre çocuk, Allah’ın bahsettiği bir lütuf ve emanettir. Kur’an-ı Kerim’de çocukların ebeveynler için, cennet nimetleri için kullanılan ‘Kurratu’l-Ayn ‘yani göz nuru/göz aydınlığı’ olduğu ifadesi geçmektedir.⁸³ Çocuklarla ilgili geçen diğer ifadelere

⁸⁰ Adnan Selman, “Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller”, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi* 4/1 (2018), 15.

⁸¹ Nurten Kımtır, “İlgili-Seven Anne-Baba Tutumları İle Din ve Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine”, *Dini Araştırmalar Dergisi* 18/46 (2015), 10.

⁸² Rûm 30/21.

⁸³ Furkân 25/74.

bakıldığında, bunların çocuklara karşı sevgi merhamet ve hoşgörü içeren sözcükler (oğulcuğum, yavrucuğum) olduğu görülmektedir.

Bu ayeti kerimeye göre de çocuk sevgisi ve ilgisi, annenin doğasına yerleştirilmiş bir duygudur: “Böylece biz, anasının gözü aydın olsun ve üzülmesin, Allah’ın vadinin hak olduğunu bilsin diye onu anasına geri döndürdük. Fakat onların pek çoğu bunu bilmezler.”⁸⁴

Çocuklar anne ve babaları için sevgi yumağı olmakla birlikte, bazen de imtihan sebebi olabilmektedir: “Bilin ki mallarınız ve çoluk çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.”⁸⁵

İslam'a göre, hem kadınlar hem de erkekler, çocuklara karşı doğuştan gelen bir sevgi ve şefkat duygusuyla yaratılmıştır. Bu sayede ebeveynler, çocuklarının fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için büyük fedakârlıklar gösterirler. Çocuklarına karşı sabırlı, şefkatli ve ilgili olmaları, onların sağlıklı bir şekilde gelişmeleri için oldukça önemlidir. Bu durum, hem İslam'ın temel ilkelerine uygun hem de insan doğasının bir gereğidir.

Anne ve babalara düşen görev, çocuklarının her zaman Allah’ın emaneti olduğunun bilincinde olmak, haklarına riâyet konusunda titizlik göstermektir. Dinî eğitimleri ve ahlaki değerleri kazandırarak topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmektir.

Çocuk, anne babadan sevgi ve eğitim olmak üzere iki temel ihtiyacını karşılar. Sevgi, çocuğun kendini güvende hissetmesini, sağlıklı bir benlik geliştirmesini ve topluma uyum sağlamasını sağlar. Eğitim ise çocuğa bilgi, beceri, değerler ve inançlar kazandırır. Peygamberimizin (sav) çocuklarına sevgi göstermeyen birinin kalbinde merhametin eksik olduğunu belirtmiştir. Böylece, çocuk hem fiziksel hem de duygusal olarak sağlıklı bir gelişim gösterir ve topluma faydalı bir birey olarak yetişir.⁸⁶

İslâm ahlâkına dair kaynaklarda Hz. Peygamber’in gönderildiği toplumda kadınlar ve kız çocukları kötü muamelelere maruz kalmışlardır. İslâm dini ise kız çocuklarına karşı her konuda merhametli olunmasını istemiş, Hz. Peygamber kız çocuklarına rıfk ile yani yumuşak davranarak örnek olmuştur.⁸⁷ Hz. Peygamber, Cahiliye döneminde sevgi ve ilgiden

---

⁸⁴ Kasas 28/13.

⁸⁵ Enfal 8/28.

⁸⁶ Mehmet Zeki Aydın, “Müslüman Ailede Çocuk ve Çocuk Eğitiminde Sorumluluklar”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 6/12 (2021), 54.

⁸⁷ Mehmet Emin Çiftçi, “‘Üç Kız Çocuğunu Yetiştiren Cennete Gider’ Hadisi Üzerinde Bir Değerlendirme”, *GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 2/2 (2021), 150.

mahrum kalan kız çocuklarına ayrı bir ilgi, sevgi göstererek, değer vererek “Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben şöyle yan yana bulunacağız” buyurarak parmaklarını bitişirmiştir.⁸⁸

Hız. Peygamber (a.s.) kendisi de Hız. Fatıma odasına geldiğinde onu ayakta karşılayarak selamını almış ve onu öperek yerine oturtmuştur.⁸⁹ Kız çocuklarıyla şakalaşip oyun oynaması, hastalandıklarında ziyaret etmesi, kuşu ölen sahâbi bir çocuğa baş sağlığı dilemesi, O’nun çocuklara olan sevgi, ilgi ve şefkatinden örneklerdir.⁹⁰

Hız. Enes’in ailesine “Ondan daha şefkatlisini görmedim”⁹¹ dediği Hız. Peygamber’in hayatında, çocuklara olan sevgisinden daha pek çok örnekler ve uygulamalar görmek mümkündür. Hız. Peygamber cinsiyet ayrımı yapmaksızın çocuklara sevgi ve şefkat göstermeyi manevi müeyyidelerle topluma kazandırmıştır.

1.2.3. Aile İçi Çatışmalarda Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Önemi

Günümüzde artan kişisel tahammülsüzlük, bencillik ve anlık zevk peşinde koşma gibi eğilimler, bireylerin ve toplumların karşı karşıya kaldığı sorunların önemli bir nedeni haline gelmiştir. Bu durum, kişilerin zorluklarla başa çıkma becerilerini zayıflatarak, depresyon ve saldırganlık gibi olumsuz duygulara yol açmaktadır. Aile içindeki iletişimsizlik, saygı eksikliği ve sorumluluk almaktan kaçınma gibi sorunlar, bu olumsuz eğilimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve bireylerin hem kendileriyle hem de çevreleriyle olan ilişkilerinde sorunlara yol açmaktadır. Bu durum, toplumun genel olarak huzursuz ve mutsuz olmasına neden olmakta, bireylerin kişisel gelişimlerini ve toplumsal uyumu olumsuz etkilemektedir.

Aile, toplumun temel yapı taşı olup, dini değerler de ailenin ve toplumun bir arada kalmasını sağlayan önemli bir bağıdır; ancak modern yaşamın bireyselleşmesiyle birlikte aile içi sorunlar artmış manevi danışmanlık ihtiyacı doğmuştur.

⁸⁸ Ebü’l-Hüseyn el-Kuşeyrî Müslim b. el-Haccâc Müslim, *Şahîh-i Müslim* (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, 1995), “Birr”, 149.

⁸⁹ Hatice Aynur Şahin, “Ayetler Işığında Cahiliyeden İslam’a Kız Çocuğu/Kadım Haklarının Tahvili”, *GİBTÜ Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2/19 (2019), 491.

⁹⁰ Kımtar, “İlgili-Seven Anne-Baba Tutumları İle Din ve Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine”, 31.

⁹¹ Ebü ‘Abdullâh Muhammed b. İsmâ’îl b. İbrâhîm el-Buḥârî el-Buḥârî, *el-Câmi ‘u’s-şahîh*, thk. Muhammed Zuheyr en-Nâşır (Beyrut: Dâru Tāvḳî’n-Necât, 1422), “Edeb” 18.

Aile içindeki çatışmalar kaçınılmaz olmakla birlikte önemli olan, çatışmalara karşı gösterilen tepkilerdir. Yapıcı bir yaklaşımla, çatışmaların nedenleri analiz edilerek, çözüm odaklı bir iletişim kurulmalıdır. Böylece, çatışmalar aile üyelerinin birbirlerini daha iyi anlamalarına ve ilişkilerini güçlendirmelerine olanak tanır. Bu süreçte manevi danışmanlık ve rehberlik, ailelerin karşılaştığı sorunları çözmelerine ve daha mutlu, sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olan önemli bir süreçtir. Aile danışmanlığı sayesinde aile üyeleri, birbirlerini daha iyi anlar, iletişim becerilerini geliştirir ve daha güçlü bir bağ kurarlar.

1.2.4. Aile İçi Çatışmalarda Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Çözüm Önerileri

Aileyi toplumun en temel unsuru sayan dini kaynaklar, aileyi korumak için bazı değerleri tavsiye etmiştir. Aile içi çatışmalarda manevi danışmanlık, yaşanan anlaşmazlıklar, iletişim sorunları ve duygusal zorluklar karşısında dini ve manevi değerlerin desteğiyle rehberlik etmektedir.

1.2.4.1.İletişim

Beden dili, yüz ifadeleri, ses tonu, üslup, söylenen ve söylenmeyen kelimeler gibi birçok unsur iletişimi etkilemektedir. Özellikle yakın ilişkilerde iletişimin önemi çok büyüktür. İlk sosyal deneyimlerin edinildiği ailede çocukla kurulan iletişim tavrı, çocuğun zihinsel ve ruhsal gelişimini şekillendirecektir. Dinlemek ve anlamak çaba isteyen bir uğraş olmakla birlikte, çocuk kendisine saygı duyulduğunu, ailede var olduğunu sağlıklı kurulan iletişimle hissedecektir. Aile içi iletişimde, emir vermek, yönlendirmek, gözdağı vermek, yargılamak, eleştirmek ve suçlamak gibi davranışlar ise iletişimi engeller.

Hz.Peygamberimiz (sav), hayatı boyunca çocuklara tatlı dille davranmış, sabırlı ve hoşgörülü olmuştur. O'nun bu tutumu, Müslümanlar için en güzel örnektir. Kur'an-ı Kerim'de "tatlı dil" (kavl-i leyyin) ile konuşulması ifade önerilmekte olup, sert ve kırıcı sözler yerine tatlı dil kullanmak, aile içindeki gerginliği azaltır ve çatışmaları önler.

1.2.4.2.Empati

Empati, insanların birbirleriyle kurduğu ilişkilerde köprü görevi görür. Bir kişinin kendisine empatiyle yaklaşılması, o kişinin kendini değerli hissetmesini ve anlaşılmasını

sağlar.⁹² Bir başkasının duygularını, düşüncelerini ve içinde bulunduğu durumu anlama ve hissetme yeteneğidir. Kendimizi başkasının yerine koyarak, onun gözünden dünyaya bakma ve onun ne hissettiğini deneyimleme çabasıdır.

Empati, birbiriyle çatışan aile üyelerinin çatışmalarının sonlandırılmasına katkı sağlar. Çatışma yaşayan anne ve kız arasındaki duygusal bağı tamir eder ve güçlendirir. Ali Ayten'e göre empati kurmak, bireyin kendisiyle ve çevresiyle daha sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlar. Empatiye engel olan şey ise benmerkezciliktir. Benmerkezci davranan kişinin karşıdaki bireyin rolüne girmesi, olayları onun bakış açısıyla değerlendirmesi yani empati kurması ona göre mümkün değildir.⁹³

1.2.4.3. Sevgi

Sevgi, bireyin her yaşta en temel psikolojik ihtiyacıdır. Bireyin doğduğu andan itibaren sevgiyle ilk karşılaştığı yer annesinin kucağıdır. Çocuk, ailesi tarafından önemli olduğunu, koşulsuz kabul edildiğini, kendisine verilen ilgi ve sevgiyle hisseder. Anne sevgisinden mahrum çocuklar, kendilerini değersiz hisseder ve bu durum ruhunda telafisi zor ruhsal yaralar açabilir. Anne kızına ne yaparsa yapsın göstereceği sevgiyle, ona sunduğu zaman ve emekle onun sevgiye layık olduğunu, daima yanında olduğunu göstermesi sağlıklı ilişkilerin kurulmasını sağlayacaktır.

Ailede işleyen sistemin temel yasası sevgi olup, üyelerinin empati kurmalarını ve böylece daha sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlar. Peygamber ‘Çocukları sevmeyen bizden değildir’ (Tirmizi, Birr, 15) demiştir. Aile içi diyaloglarda sevgiyi ifade eden sözcükler kullanmak, çocuklara ilgi gösterip zaman ayırmak gibi davranışlar, aile içinde sevgi bağlarının güçlenmesini sağlayacaktır.⁹⁴ Diğer türlü sevgide ihmalkârlık, aile kavgaları, ilgisizlik gibi durumlar çocuğu evden uzaklaştırıp mutluluk arayışlarına sürükleyebilir.

1.2.4.4. Saygı

İletişimin temel ilkelerinden birisi olan karşılıklı saygı, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkide belirleyici rol oynamaktadır. Saygı, birbirinin farklılıklarını kabul etmek,

---

⁹² Cemal Ağırman, “İdeal Bir Davranış Biçimi Olarak ‘Empati’ ve Hadislerde ‘Empati’ Örnekleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/53 (2006), 27.

⁹³ Ali Ayten, *Empati ve Din* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013), 79-80.

⁹⁴ Doğan, “Ailede Değerlerin İnşasına Psikolojik ve Pedagojik Yaklaşım: Sevgi, Saygı, Hoşgörü Değerleri Örneği”, 554.

düşüncelerine değer vermek ve duygularını önemsemek anlamına gelir. Anne ve kızın birbirlerine duyduğu saygı, çatışma konularında birbirine daha yapıcı davranmalarını sağlar. Annenin kızına ve kararlarına duyduğu saygı, kızının özgüvenini artırır ve bağımsız bir birey olarak gelişmesine katkı sağlar. Diğer taraftan inançlarımız, geleneklerimiz ve kültürümüz, anne-babaya saygılı davranmaları konusunda gençlere görev yüklemektedir. Bu bilinçle hareket eden gençler kişisel huzura kavuştukları gibi anne-babalarının rızasını da almış olurlar.

1.2.4.5.Affetme ve Bağışlama

Aile içinde kin ve nefret gibi duygular, bireyleri huzursuzluğa sürükler. Anne-kız ilişkisi gibi özel bir ilişkide kin, kızgınlık ve nefret gibi duygulara karşın, affetme, anlayış gösterme, bağışlama gibi duygular çatışma ortamının iklimini yumuşatarak her iki tarafı da sükûnete kavuşturur. Ailede kırgınlıkların çözümünde affedici olmak, ilişkilerin iyileştirilmesinde önemli bir adımdır. Manevi danışmanlık, bireylere affetmenin yalnızca karşı taraf için değil, kişinin kendi ruhsal huzuru için de faydalı olduğunu öğretir. Affetme, bireylerin olumsuz duygularını bırakmalarına ve ilişkilerinde yeni bir başlangıç yapmalarına yardımcı olur.

1.2.4.6.Rol Model Olmak

Ebeveynlerin çocuklara kazandırmak istedikleri dini ve ahlaki değerler konusunda en önemli yöntemlerden birisi de hiç şüphesiz çocuklarına doğru bir model olmaktır. Bu aynı zamanda çatışmanın ortadan kaldırılmasında önemli bir yöntemdir. Çocukluk dönemi gelişim özelliklerine bakıldığında, ilk çocukluk dönemi öğrenmeleri genellikle gözlem ve taklit üzerine dayanmaktadır. Zira çocuklar, sorumlu olmayı ya da sorumsuzluğu etraflarındaki bireyleri gözlemleyerek öğrenmektedirler. Bu da rol model olarak ebeveyn ve diğer yakın çevreyi, çocuğun öğrenmesinde önemli kılmaktadır. Nitekim anne-babanın davranışları bir süre sonra çocukların davranışları olarak geri dönmektedir. Salzman'ın da belirttiği gibi, çocuklar anne babalarına benzer ve onların karakterini yansıtırlar.⁹⁵

Kur'an'da *“Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?”*⁹⁶ sözü yapılmayan şeylerin başkalarına tavsiye edilmesinden sakınılması istenmektedir. Sözün

⁹⁵ Turan, “Günümüz Aile Problemleri Çerçevesinde Kur'an'da Ebeveyn-Çocuk İlişkisi”, 86.

⁹⁶ *Kur'an'ı Kerim Meâli*, Saff 61/3.

tesirini arttıran samimiyettir. Gazali'nin dediği gibi, "lisan-ı hal ile söylemek, sözle söylemekten daha fasihtir; insanın tabiatı sözlere uymaktan ziyade amellerde müşahedeye daha meyillidir."⁹⁷

Doğan Cüceloğlu, çocuklara rol model olmanın önemini şu şekilde açıklar: "*Kendinize saygılı, güvenen, dürüst, bilinçli, tutarlı bir anne baba iseniz, çocuğunuz bu modeli örnek alacaktır. Sizin 'ne olduğunuz' yani varoluşunuz 'ne söylediğinizden' daha etkilidir. Çocuğuyla sohbet içinde olan anne babanın bir gözü çocuğunda bir gözü kendi üstünde olmalıdır.*"⁹⁸ Çocuklar ve ergenler ebeveynlerinin en yakın şahitleridir. Bu yüzden onlarla sözel iletişim kurmak yetmez, onlara örnek olabilmek için iyi bir model olmak da bir o kadar önemlidir.⁹⁹

1.2.4.7.Davranışların Sonuçlarını Göstermek

Aile içi kurallar, sebepleri ve yol açacağı sonuçlar bakımından, çocuğa izah edilmelidir. Olumlu ya da olumsuz sonuçlarını göstermeden yapılacak öneri veya yasaklar, çocuk tarafından kabul görmeyebilir. Bu durumda istenmeyen davranışın tekrarlanma ihtimali vardır. Çocuklar hata yaptığında, onları eleştirmek veya cezalandırmak yerine, söz konusu davranışın neden istenmediğinin açıklanması, çocuk tarafından anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.2.4.8.İstişare Etmek

Danışma, görüş alışverişinde bulunma anlamına gelen istişare, Kur'an-ı Kerim ve sünnet tarafından tavsiye edilmiştir. "Onların işleri aralarında şura iledir"¹⁰⁰ ayeti istişareyi tavsiye etmektedir. Peygamberimizin (SAV), aile hayatı da istişare örnekleriyle doludur. Aileyi ilgilendiren konularda beraber karar almak, çocukların, alınacak kararları benimsemelerini kolaylaştıracaktır. Ayrıca istişare etmek çocukların özgüven kazanmalarını ve kendilerini değerli hissetmelerini sağlar.

H. Ali'nin "Çocuklarınızla 7 yaşına kadar oynayın, 7-15 arasında arkadaş olun, 15'inden sonra istişare edin, onlara danışın" sözü çocukla fikir alış verişini yapıp, onların

---

⁹⁷ H. Mahmut Çamdibi, *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazali* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2021), 10.

⁹⁸ Cüceloğlu, *Geliştiren Anne-Baba*, 126.

⁹⁹ Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 40.

¹⁰⁰ Şûra 42/38.

fikirlerine değer vermeyi ifade eder.¹⁰¹ Farklılıklar arasında köprü kurmanın yolu, çocuğa kulak vermek, iyi bir dinleyici olmak, ona değer verildiğini ve anlaşılmasını hissettirmektir. Böylece, farklı görüşlerde bile işbirliği yapmaya hazır hale gelebilir.¹⁰²

1.2.4.9.Eşit Muamele

Çocuklar arasında adaleti gözetmek anne babanın önemli sorumluluklarından birisidir. İslam'da hediye, ikram, maddi yardım ve hatta bir öpücüğe varıncaya kadar tüm tutum ve davranışlarda anne babanın evlatları arasında eşitliğe dikkat etmesi gerekir.¹⁰³ Hadislerde de çocuklar arasında ayrımcılık yapmamak vurgulanmıştır: “Allah'tan sakının ve çocuklarınız arasında adil olun.”¹⁰⁴

1.2.4.10. Terbiye

Herbart'a göre terbiyenin gayesi, ahlaki karaktere hizmet etmektir. Uygun terbiye yöntemlerini kullanmamak, baskı uygulamak, belki çocuğu istenen tarafa çekebilir fakat bu durumda da kendi şahsiyetinin emirlerini veremeyen kararsız ve güçsüz kişilikler ortaya merçikmasına neden olabilir.¹⁰⁵

Karakter yapılanmasında çocukluk yıllarının ne derece de tesirli olduğunu şu sözde görmek mümkündür: ¹⁰⁶ “Çocuk ebeveyninin yanında bir emanettir. Temiz kalbi de her çeşit nakış ve suretten hali, saf, kıymetli bir cevherdir. O her nakşa kabil olduğu gibi, meylettirilen her şeyi de almaya da kabildir. Eğer o, hayra alıştırılır, hayır öğretilirse, hayır üzere büyür, dünya ve ahirette mesut olur.”¹⁰⁷

Hadislerde çocuk terbiyesinin önemine dikkat çekilmiştir. Peygamberimiz; “hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz”¹⁰⁸ buyurmuştur. “Emanet şuuru, sorumluluk almayı şart koşar.”¹⁰⁹

---

¹⁰¹ Tarhan, *Bilinçli Genç Olmak*, 66.

¹⁰² Yavuz - Sayar, *Kendi Özünü Bil*, 253.

¹⁰³ Aydın, “Müslüman Ailede Çocuk ve Çocuk Eğitiminde Sorumluluklar”, 65.

¹⁰⁴ Müslim, “Hibe” 13-14.

¹⁰⁵ Çamdibi, *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazali*, 8-10.

¹⁰⁶ Çamdibi, *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazali*, 227.

¹⁰⁷ İbrahim Canan, *Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye* (İstanbul: Işık Akademi Yayınları, 2008), 76.

¹⁰⁸ Buḥârî, “Cum'a”, 11.

¹⁰⁹ Barbarosoğlu - Şişman, *Adı Konmamış Çağda Yeni Anne Babalar*, 31.

Ailesinden terbiye almış bir birey, saygılı, hoşgörülü, sorumluluk sahibi ve ahlaklı olur. Aile içindeki davranışların yanında çevreyle olan ilişkilerinde de ölçülü ve uyumlu davranır. Terbiye, sadece çocukluk döneminde değil, hayat boyu süren bir öğrenme ve gelişme sürecidir. Aile terbiyesi almış bir genç hayatının sonraki dönemlerinde de kendini geliştirme konusunda duyarlı ve gayretli olacaktır.

1.2.4.11. Anne Babaya İyilik

Geçmişten günümüze annelik kutsal bir vazife olarak görülmüş, dünyevi ve uhrevi hayatta anneliğe değer atfedilmiştir. Hz.Peygamber anne rızasını almanın cenneti kazandıracak bir fırsat olduğunu müjdelemiştir.

İslam'a göre evladın anne ve babaya karşı sorumlulukları, onlara iyilik etmek, saygıda kusur etmemek¹¹⁰, onlara güzel söz söyleyip gönüllerini hoş tutmak¹¹¹tir. Lokman Suresinde, anne ve babanın emekleri karşısında, çocuğun da anne babasına iyi davranması şöyle tavsiye edilir: “İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret.”¹¹²

Anne ve babası yaşlanıp, idrakten ve güçten düşüklerinde de, onlara bakımda yardımcı olmak, rızalarını kazanmak çocuğa düşen vefa borcudur.¹¹³

1.2.4.12. Duasını Almak ve Dua Etmek

Hadislerde anne-babanın, çocuklarına duasının geri çevrilmeyen dualardan olduğu buyrulur. (Tirmizî, Birr ve Sıla, 7) Çocukların da, anne babaya dua etmesi, anne babaya karşı vazifelerindedir. Ayette ‘Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve: “Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!” şeklinde çocukları dua etmeye teşvik eder.¹¹⁴

Bu dini ve manevi prensipleri hayata geçirmek; birey, aile ve toplumun huzur ve mutluluğa erişip, çatışma ve sorunlardan uzak bir yaşam sürebilmelerine yardımcı olur.

¹¹⁰ Lokman 31/14; Ahkaf 46/15; Meryem 19/14.

¹¹¹ İsrâ 17/23; Bakara 2/83.

¹¹² Lokman 31/14.

¹¹³ Müslim, *Şahîh-i Müslim*, “Birr”, 9,10.

¹¹⁴ *Kur’ân’ı Kerim Meâli*, İsrâ 17/24.

SONUÇ

Anne-kız ilişkileri, aile dinamiklerinde özel bir yere sahip olan, karmaşık ve çok katmanlı bir ilişki biçimidir. Bu ilişkilerde zaman zaman ortaya çıkan çatışmalar, her iki tarafın da psikolojik, duygusal ve sosyal sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir. Anne-kız çatışmalarının çözümü, yalnızca bireylerin yaşam kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda aile içi uyumu ve genel huzuru da pekiştirir. Bu çalışmada, anne-kız çatışmalarının çözümünde manevi danışmanlık ve rehberlik yaklaşımlarının sunduğu imkânlar ele alınmış ve bu yaklaşımların, ilişkilerdeki çatışmaları çözmede ne kadar etkili olabileceği değerlendirilmiştir. Manevi danışmanlık ve rehberlik, bireylerin içsel dünyalarını anlamalarına, duygusal ihtiyaçlarını ve beklentilerini fark etmelerine olanak tanıyan derinlemesine bir süreçtir. Bu bağlamda, manevi danışmanlık, anne-kız ilişkilerinde ortaya çıkan çatışmaların çözümünde önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Çalışmanın bulguları, manevi danışmanlık süreçlerinin anne-kız çatışmalarında yapıcı bir rol oynadığını, taraflar arasındaki empatiyi artırarak, ilişkilerdeki gerginliklerin azalmasına ve daha sağlıklı bir iletişim ortamının oluşmasına katkı sağladığını göstermektedir. Manevi danışmanlık, bireylerin manevi değerleri ve inanç sistemleri doğrultusunda, kendi duygusal ve ruhsal durumlarını daha iyi anlamalarına yardımcı olarak, çatışmaları daha yapıcı bir şekilde ele almalarına olanak tanımaktadır.

Anne-kız ilişkilerindeki çatışmalar genellikle kuşak farklılıklarından, toplumsal cinsiyet rollerinden ve beklentilerin uyuşmamasından kaynaklanmaktadır. Bu çatışmalar, zamanla büyüyerek, taraflar arasındaki duygusal bağları zedeleyebilir ve aile içi dinamikleri olumsuz etkileyebilir. Manevi danışmanlık, bu tür çatışmaların kökenine inerek, tarafların birbirlerini daha iyi anlamalarına ve aralarındaki bağları yeniden inşa etmelerine olanak tanımaktadır. Manevi rehberlik süreçleri, bireylerin içsel barış ve huzura ulaşmalarına, bu içsel barışın da dış dünyalarındaki ilişkilerine yansımaya yardımcı olmaktadır. Böylece, ilişkilerdeki sorunların daha hızlı ve kalıcı bir şekilde çözülmesi sağlanır. Araştırma, manevi danışmanlık ve rehberliğin anne-kız ilişkilerindeki çatışmaların çözümünde etkili bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağırman, Cemal. “İdeal Bir Davranış Biçimi Olarak ‘Empati’ ve Hadislerde ‘Empati’ Örnekleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/53 (2006).
- Akün, Ebru. “Çocuklukta Ebeveynleşme Yaşantılarının Özellikleri ve Birey Üzerindeki Etkileri” 5/10 (2017).
- Algan, Taner. “Aile Danışmanlığı Uygulaması: Dünü, Bugünü, Yarını”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/7 (2016).
- Alparslan, Mehmet vd. *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2011.
- Altınköprü, Tuncel. *Genç Kız Psikolojisi*. İstanbul: Hayat Yayınları, 2015.
- Aybey, Salih. “Aile İçi İletişim Problemlerinde Dini Danışmanlığın Önemi: Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği”. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2017).
- Aybey, Salih. “Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları. (Batı Karadeniz Örneği)”. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 61/1 (2024).
- Aydın, Mehmet Zeki. “Müslüman Ailede Çocuk ve Çocuk Eğitiminde Sorumluluklar”. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 6/12 (2021).
- Ayten, Ali. *Empati ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.
- Balcı Arvas, Fatma. “Peseschkian’ın Psikoterapi Modelinin Manevi Danışmanlık ve Rehberliğe Uyarlanması”. *Diyanet İlmî Dergi* 60/3 (2024).
- Barbarosoğlu, Fatma - Şişman, Nazife. *Adı Konmamış Çağda Yeni Anne Babalar*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2024.
- Bayer, Ali. “Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri”. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (2018).
- Buhârî, Ebû ‘Abdullâh Muḥammed b. İsmâ‘îl b. İbrâhîm el-Buhârî el-. *el-Câmi ‘u’s-şâhîh*. thk. Muḥammed Zuheyr en-Nâşır. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Ṭavḳi’n-Necât, 1422.
- Canan, İbrahim. *Hz. Peygamber’in Sünnetinde Terbiye*. İstanbul: Işık Akademi Yayınları, 2008.
- Canel Çınarbaş, Deniz - Okay, Deniz. “Kendilik Psikolojisi Yaklaşımı Üzerinden Bir Çekingen Kişilik Olgusunun İncelenmesi”. *Nesne Psikoloji Dergisi* 9/19 (2021).
- Coşkun, Fatma. “Dünden Bugüne Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri”. *İlâhiyât: Akademik Araştırmalar Yıllığı* 5 (2022).
- Cüceloğlu, Doğan. *Geliştiren Anne-Baba*. İstanbul: Kronik Kitap, 2024.

- Cüceloğlu, Doğan. *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006.
- Cüceloğlu, Doğan. *İnsan İnsana*. İstanbul: Kronik Kitap, 2024.
- Çamdibi, H. Mahmut. *Şahsiyet Terbiyesi ve Gazali*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2021.
- Çiftçi, Mehmet Emin. “‘Üç Kız Çocuğunu Yetiştiren Cennete Gider’ Hadisi Üzerinde Bir Değerlendirme”. *GİBTÜ İslami İlimler Fakóltesi Dergisi* 2/2 (2021).
- Doğan, Mebrure. “Ailede Değerlerin İnşasına Psikolojik ve Pedagojik Yaklaşım: Sevgi, Saygı, Hoşgörü Değerleri Örneği”. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 6/2 (2023).
- Dolgin, Kim Gale. *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014.
- Erdoğan, Türkan. “Nancy Chodorow’un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Olarak Annelik”. *Aile ve Toplum Dergisi* 4/14 (2008).
- Forward, Susan. *Sevgisiz Anneler; Yetişkin Kızlar İçin İyileştirici Bir Rehber*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2024.
- Geçtan, Engin. *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis Yayınları, 2023.
- Göcen, Gülüşan. *Kadının Anne Hali’nde Dini ve Manevi Yaşam*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2023.
- Gümüşel, Orhan. *Genciz Biz*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2017.
- Güven, İbrahim Furkan. “Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Alanında Yapılan Tezler (2018-2019) Üzerine Değerlendirmeler”. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 1 (2020).
- Horozcu, Ümit. *Kayıp Giden Başörtüsü*. Ankara: Eskiyeeni Yayınları, 2023.
- Karabacak, Mustafa Kemal. *Aile İçi Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Dini Danışmanlığın Önemi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Karaca, Faruk. *Dini Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık, 2022.
- Kılıçarslan, Suat vd. “Kız Ergenlerin Anne-Baba-Ergen Arasındaki Çatışma Durumlarına ve Ebeveyn Tepkilerine İlişkin Görüşleri”. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi* 14 (2019).
- Kımtır, Nurten. “İlgili-Seven Anne-Baba Tutumları İle Din ve Dindarlık Arasındaki İlişi Üzerine”. *Dini Araştırmalar Dergisi* 18/46 (2015).
- Kır, İbrahim. “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10/36 (2011).

- Koçar, Çiğdem vd. “Anne-Yetişkin Kız İlişkisinin Yetişkin Kızın Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Üzerine Etkisinin Adana İlinde İncelenmesi”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 26/2 (2017).
- Köse, Ali. *Dinin Geleceği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi - İlerisoy, Melike. “Din Psikolojisi ve Aile Çalışmaları”. *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 4 (2021).
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyrî Müslim b. el-Haccâc. *Şahîh-i Müslim*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1995.
- Öngider, Nilgün. “Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi* 5/4 (2018).
- Savuran, Yalçın. “Güz Sonatı Üzerine Bir Deneme”. *Sekans Sinema Kültürü Dergisi* 9 (2018).
- Selman, Adnan. “Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller”. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi* 4/1 (2018).
- Şahin, Hatice Aynur. “Ayetler Işığında Cahiliyeden İslam’a Kız Çocuğu/Kadım Haklarının Tahvili”. *GİBTÜ Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2/19 (2019).
- Şimşek, Ceren. “, Anne Kız İlişkisinde Aynılığın Karmaşası”. *Gazete Duvar* (ts.).
- Tarhan, Nevzat. *Bilinçli Genç Olmak*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2023.
- Tetik, Hayati. “Anne Baba Tutumları ve Ailede Çocuğun Dini Gelişimi”. *Universal Journal of Theology* 5/2 (2020).
- Turan, İbrahim. “Günümüz Aile Problemleri Çerçevesinde Kur’an’da Ebeveyn-Çocuk İlişkisi”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 35 (2013).
- Vural, M. Enes - Ayten, Ali. *Ah Bu Gençler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2023.
- Yapıcı, Seyfi. *Ruh ve Sağlığı ve Din: Psikososyal Uyum ve Dindarlık*. Adana: Karahan, 3. Basım, 2021.
- Yavuz, Rabia - Sayar, Kemal. *Kendi Özünü Bil*. İstanbul: Sahi Kitap, 2023.
- Yavuzer, Haluk. *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2021.
- “<https://www.diyenet.gov.tr/tr-tr/Kurumsal/Detay/26261/cuma-hutbesi-teknoloji-bagimlilik-ve-sosyal-medya-ahlaki>”, ts.